

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lucie Holíková

ČESKÉ ATOMOVÉ PRÁVO

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Karolina Žáková, Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16. října 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 16. října 2013

Lucie Holíková

Poděkování

Děkuji především paní JUDr. Karolině Žákové, PhD., vedoucí mé diplomové práce, za mnohé cenné připomínky a rady. Děkuji také za velkou vstřícnost a ochotu, s kterými mi při vypracování této diplomové práce pomohla.

Také bych na tomto místě ráda poděkovala za podporu své rodině a přátelům.

V Praze, dne 16. října 2013

Lucie Holíková

Obsah

SEZNAM ZKRATEK A ZKRÁCENÝCH NÁZVŮ	4
1 ÚVOD	5
1.1 Vymezení základních pojmů atomového práva . . .	5
1.1.1 Jaderná energie	5
1.1.2 Ionizující záření a neionizující záření . . .	6
1.1.3 Atomové právo	7
1.2 Atomová energie - přínosy a rizika	7
2 VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA A PRÁVA EU	9
2.1 Přeshraniční význam atomového práva	9
2.2 Mezinárodní organizace v oblasti mírového využí- vání jaderné energie	10
2.3 Prameny mezinárodního a evropského atomového práva	10
2.3.1 Mezinárodní smlouvy	10
2.3.2 Právní dokumenty MAAE	12
2.3.3 Evropské prameny atomového práva . . .	12
3 ZÁKLADNÍ CÍLE A PRINCIPY UPLATŇOVANÉ V OBLASTI MÍROVÉHO VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE	14

3.1	Obecné cíle a právní principy uplatňované v oblasti ochrany člověka a životního prostředí v atomovém právu	15
3.1.1	Zajištění jaderné bezpečnosti jako základní cíl atomového práva	15
3.1.2	Právní principy související se zajištěním jaderné bezpečnosti	16
3.2	Další právní principy uplatňované v oblasti atomového práva	17
3.3	Zvláštní cíle vyplývající z jiných právních předpisů	20
4	ZÁKLADY PRÁVNÍ ÚPRAVY VYUŽÍVÁNÍ ZDROJŮ IONIZUJÍCÍHO ZÁŘENÍ V ČR	21
4.1	Prameny právní úpravy související s jadernou bezpečností a ionizujícím zářením v České republice .	22
4.2	Státní úřad pro jadernou bezpečnost	29
4.2.1	Obecně o SÚJB	29
4.2.2	Činnost SÚJB	30
4.2.3	Poskytování informací veřejnosti	31
5	JADERNÁ BEZPEČNOST	33
5.1	Jaderná bezpečnost v mezinárodní a evropské právní úpravě	35
5.2	Česká právní úprava jaderné bezpečnosti	36
5.3	Základní nástroje k zajištění jaderné bezpečnosti	37
5.3.1	Povolení	37
5.3.2	Státní dozor	46
5.3.3	Ekonomické nástroje	47
5.3.4	Klasifikace zdrojů ionizujícího záření . . .	47
5.4	Radiační ochrana	48
5.5	Havarijní připravenost	51

5.6	Nakládání s radioaktivním odpadem	55
6	ODPOVĚDNOST ZA JADERNÉ ŠKODY	60
6.1	Česká právní úprava odpovědnosti za jaderné škody	60
6.2	Povaha jaderné škody	61
6.3	Objektivní odpovědnost za jadernou škodu	62
6.4	Deliktní odpovědnost v atomovém právu	65
6.4.1	Trestné činy ohrožující jadernou bezpečnost	66
6.4.2	Trestní odpovědnost právnických osob . .	68
7	ZÁVĚR	69
	POUŽITÁ LITERATURA	73
	SEZNAM PŘÍLOH	77
	RESUMÉ	80
	SUMMARY IN ENGLISH	82

SEZNAM ZKRATEK

Aarhuská úmluva	Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí
atomový zákon	Zákon č. 18/1997 Sb. ze dne 24. ledna 1997 o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů
CERN	Evropská organizace pro jaderný výzkum
CNS	Úmluva o jaderné bezpečnosti
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
MAAE	Mezinárodní agentura pro atomovou energii
NEA	Agentura pro jadernou energii
SÚJB	Státní úřad pro jadernou bezpečnost
SÚRAO	Správa úložišť radioaktivního odpadu
SÚRO	Státní ústav radiační ochrany
Vídeňská úmluva	Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody
WENRA	Asociace západoevropských regulačních úřadů

Kapitola 1

ÚVOD

1.1 Vymezení základních pojmů atomového práva

Tato práce se zabývá především právní úpravou získávání a využívání jaderné energie a s tím spojenou právní úpravou jaderné bezpečnosti. Na úvod je nutno vymezit základní pojmy, které se budou v tomto textu dále vyskytovat. Jedná se o pojmy „jaderná energie“, „ionizující záření“, „neionizující záření“ a „atomové právo“.

1.1.1 Jaderná energie

Jadernou energii můžeme zjednodušeně chápat jako energii vázanou v jádře atomu. Částečné uvolnění energie z atomových jader je využíváno k získávání využitelné formy energie, jako je např. elektrická energie či tepelná energie. Při uvolňování jaderné energie se uvolňují různé druhy záření. Toto záření rozdělujeme na ionizující a neionizující.

Jaderná energie někdy bývá označována také jako energie atomová.

1.1.2 Ionizující záření a neionizující záření

Ionizující záření je takový druh záření, který ionizuje atomy a molekuly. Dle §2 písm. w) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) se ionizujícím zářením rozumí „přenos energie v podobě částic nebo elektromagnetických vln vlnové délky nižší nebo rovnající se 100 nanometrů anebo s frekvencí vyšší nebo rovnající se 3×10^{15} hertzů, který je schopen přímo nebo i nepřímo vytvářet ionty“. Zjednodušeně lze říci, že ionizující záření ovlivňuje elektrický náboj jednotlivých molekul vzduchu. Mezi vlastnosti ionizujícího záření patří např. způsobilost měnit strukturu hmoty a s tím související možná destrukce organických buněk. Z toho vyplývá mimo jiné jeho zásadní vliv na živé organismy a životní prostředí. Je tedy nezbytně nutná jeho striktní právní úprava.

Ionizující záření se běžně vyskytuje v přírodě,¹ avšak vzniká i v důsledku lidské činnosti. Jednou z těchto činností je i získávání energie z jádra.²

Pod pojem neionizující záření lze zařadit všechny ostatní druhy záření, které atomy a molekuly neionizují. Hlavním zdrojem neionizujícího záření jsou lasery. Přestože i tento druh záření může mít negativní vliv na lidské zdraví a životní prostředí, jeho právní úprava je v současnosti spíše vágní.³

¹Přírodními zdroji ionizujícího záření jsou sluneční a kosmické záření a radionuklidy.

²Dalšími umělými zdroji ionizujícího záření jsou např. jaderné zbraně, urychlovače částic, některé uměle vytvořené chemické prvky (např. američium, plutonium) či radiofarmaka.

³DAMOHOŘSKÝ, Milan. Neionizující záření. In: DAMOHOŘSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, Ka-

1.1.3 Atomové právo

Předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, Ing. Dana Drábová, Ph.D., nabízí jednu z možných definic atomového práva, která zní takto: „Atomové právo je soustava speciálních právních norem vytvořených pro regulaci chování právnických a fyzických osob zabývajících se činnostmi spojenými se štěpnými materiály, ionizujícím zářením a ozářením z přírodních zdrojů.“⁴

1.2 Atomová energie - přínosy a rizika

Jaderná energie v sobě skrývá mnohé přínosy, ale nepochybně též rizika.⁵ V dnešní době je využívána v oblasti energetiky, zdravotnictví, průmyslu, výzkumu a zemědělství, přičemž nejdiskutovanějším tématem v souvislosti se získáváním energie z jádra je bezpochyby jaderná energetika.⁶ Na jedné straně stojí klady tohoto způsobu získávání elektrické energie, k nimž patří obrovská efektivita při porovnání množství vstupních surovin a množství

---

pitola VIII. Ochrana před zdroji ohrožení živ. prostředí, Oddíl 2. Záření, s. 465-466. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 978-807-4003-387.

⁴DRÁBOVÁ, Dana. *Úvod do atomového práva*. Přednáška. Praha: Právnická Fakulta Univerzity Karlovy, 4.4.2013.

⁵DRÁBOVÁ, Dana. *Potřebujeme jaderné technologie?* [online prezentace]. 2013 [cit. 2013-08-15]. Dostupné z: <http://slideslive.com/sciencecafe/38889609>.

⁶Zde je vhodné zmínit, že nejzásadnějším zdrojem ohrožení v souvislosti se získáváním jaderné energie je především ionizující záření. Množství ionizujícího záření pocházejícího z jaderných reaktorů, které působí na živé organismy a životní prostředí, je však naprosto zanedbatelné ve srovnání s množstvím ionizujícího záření z přírodních zdrojů nebo lékařských zařízení.

ství vyprodukované energie,⁷ technická vyspělost a minimální dopad samotného chodu jaderné elektrárny na životní prostředí. Větší diverzita zdrojů elektrické energie také přispívá k nezávislosti států na energetické politice států okolních.⁸

V kontrastu s těmito pozitivními stránkami jaderné energetiky stojí především bezpečnostní rizika spojená s provozem jaderných reaktorů, kdy potenciální havárie je způsobila zavinit nesrovnatelně závažnější následky než havárie jiných zařízení využívaných k produkci elektrické energie. Havárie v japonské jaderné elektrárně Fukushima Dai-ichi v březnu roku 2011 byla výrazným impulsem k ochlazení nadšení pro atomovou energetiku, které propuklo v prvních letech nového tisíciletí a je označováno jako „jaderná renesance“.

Dalším problémem je omezenost paliva. S tím se však potýkají všechny elektrárny, které k výrobě elektrické energie využívají neobnovitelných zdrojů. V neposlední řadě je též nutno zmínit rizika spojená s radioaktivním odpadem vznikajícím při provozu jaderných elektráren. V dnešní době není vědecký pokrok na dostatečné úrovni, aby bylo lidstvo schopno vyhořelé radioaktivní palivo bezpečně likvidovat, a proto je tato problematika řešena pouze dlouhodobým skladováním tohoto odpadu v tzv. meziskladech a v budoucnosti se plánuje jeho ukládání do hlubinných úložišť.

---

⁷Pro představu: z 1kg obohaceného uranu U235 se získá stejné množství elektrické energie jako z 3.000 tun černého uhlí.

⁸WAISOVÁ, Šárka. Úvodem. Energetická bezpečnost v evropském prostoru: Současný stav a střednědobé perspektivy. In: WAISOVÁ, Šárka a kol. *Evropská energetická bezpečnost*. Plzeň: A. Čeněk, 2008, s. 9-40. ISBN 978-807-3801-489.

Kapitola 2

VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA A PRÁVA EU

2.1 Přeshraniční význam atomového práva

Název této diplomové práce sice zní „České atomové právo“, avšak je nezbytné upozornit na přeshraniční význam této problematiky.

Vytvoření právního rámce upravujícího využívání jaderné energie a ionizující záření je natolik závažným tématem, že zasluhuje pozornost nejen národních legislativců, ale též mezinárodního společenství. Fakt, že hlavním účelem jaderné energie se za druhé světové války stalo vytvoření nukleární zbraně, jež by zajistila státu, který ji zkonstruuje, vojenskou a mocenskou převahu, vedl spolu s nezanedbatelným množstvím havárií jaderných zařízení v následujících desetiletích právě k tlaku na internacionalizaci úpravy mírového využívání jaderné energie. Zásadním mezníkem přitom byla především havárie v jaderné elektrárně Černobyl.⁹

---

⁹DRÁBOVÁ, Dana. Jaderná energetika před černobylskou havárií a po ní. In: *Vesmír: přírodovědecký časopis Akademie věd České republiky*. Praha:

2.2 Mezinárodní organizace v oblasti mírového využívání jaderné energie

Za účelem zdokonalení mezinárodní spolupráce v oblasti atomového práva vznikla celá řada mezinárodních organizací. V současnosti nejznámější a nejvýznamnější institucí v této oblasti je Mezinárodní agentura pro atomovou energii (International Atomic Energy Agency, dále jen „MAAE“), která byla založena roku 1957 v rámci systému nezávislých mezivládních organizací OSN. Aktuálně sdružuje 159 členských států a Česká republika je členem od roku 1993.¹⁰ Dalšími významnými organizacemi zabývajícími se ochranou před negativními vlivy ionizujícího záření jsou např. Agentura pro jadernou energii (Nuclear Energy Agency, zkráceně „NEA“), Evropská organizace pro jaderný výzkum (European Organization for Nuclear Research, zkráceně „CERN“) či Evropské společenství pro atomovou energii („EURATOM“).

2.3 Prameny mezinárodního a evropského atomového práva

2.3.1 Mezinárodní smlouvy

Prameny mezinárodního atomového práva tvoří především mnohostranné mezinárodní úmluvy a dvou- a vícestranné mezinárodní dohody. Všechny v současnosti existující mezinárodní smlouvy nejsou samovykonatelné (tzv. „self-executing“).¹¹ To znamená, že je nezbytná jejich transformace do národní právní úpravy, ale

---

Vesmír, 2006, s. 137-139. ISSN 1214-4029.

¹⁰IAEA. *About us*. [online]. ©1998-2013 [cit. 2013-20-08]. Dostupné z: <http://www.iaea.org/About/>

¹¹Obdobnou povahu mají i směrnice EURATOMu.

forma, ve které se tak stane, je již ponechána na rozhodnutí každého účastníka.¹²

Konkrétním příkladem multilaterálních (mnohostranných) mezinárodních úmluv, jejichž stranou je i Česká republika, mohou být např. Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů (Convention on the Physical protection of Nuclear Material, z roku 1979),¹³ Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody (Convention on Civil Liability for Nuclear Damage, z roku 1963.),¹⁴ Úmluva o včasném oznamování jaderné nehody (Convention on Early Notification of a Nuclear Accident, z roku 1979)¹⁵ nebo Úmluva o jaderné bezpečnosti (Convention on Nuclear Safety, z roku 1994, zkráceně „CNS“)^{16, 17}

Dvoustranné (bilaterální) a vícestranné dohody mezi jednotlivými státy jsou uzavírány hlavně z nutnosti úpravy dané problematiky v konkrétních geopolitických podmínkách. Česká republika uzavřela tyto dohody se všemi sousedícími státy. Jedná se

---

¹²HANDRLICA, Jakub. Formy právní úpravy v oblasti mírového využití jaderné energie. In: *Jaderné právo*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2012, s. 28-32. ISBN 978-80-87284-33-9.

¹³Česká republika sukcesí 24.3.1993, účinnost 1.1.1993, publikováno sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 114/1996 Sb.

¹⁴Účinnost v České republice od 12.11.1997, publikováno sdělením ministerstva zahraničních věcí č.133/1994 Sb., oprava sdělením ministerstva zahraničních věcí č.125/2000 Sb.

¹⁵Česká republika sukcesí 24.3.1993, účinnost od 1.1.1993, publikováno sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 116/1996 Sb.

¹⁶Účinnost v České republice od 24.10.1996, publikováno sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 67/1998 Sb.

¹⁷STÁTNI ÚŘAD PRO JADERNOU BEZPEČNOST. *Mezinárodní úmluvy*. [online]. ©2013 [cit. 2013-20-08]. Dostupné z:<http://www.sujb.cz/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-smlouvy/mezinarodni-umluvy/>.

o Smlouvu mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci v oblasti státního dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení a státního dozoru nad jadernými materiály, Dohodu mezi vládou ČSSR a vládou SRN o úpravě otázek společného zájmu týkajících se jaderné bezpečnosti a ochrany před zářením, Dohodu mezi vládou České republiky a vládou Rakouské republiky o úpravě otázek společného zájmu týkajících se jaderné bezpečnosti a ochrany před zářením a Dohodu o včasné oznamování jaderné nehody a výměně informací o mírovém využívání jaderné energie, jaderné bezpečnosti a radiační ochraně s Polskou republikou.

2.3.2 Právní dokumenty MAAE

MAAE svým Statutem (čl. III.A. odst. 6) částečně převzala odpovědnost za vytváření právně nezávazných dokumentů v oblasti mírového využívání jaderné energie. Jedná se především o technická doporučení a standardy, které mají povahu tzv. „soft law“. To znamená, že se jedná vesměs o obecná doporučení a je na každém členském státu, zda se rozhodne doporučení přijmout za své a v libovolné formě je reflektovat ve svém národním právním řádu. Doporučení a standardy MAAE jsou jejími členskými státy rozsáhle akceptovány, neboť je obecně uznávána jejich legitimita a není zpochybňováno jejich institucionální zajištění.

2.3.3 Evropské prameny atomového práva

Roku 1957 bylo v Římě založeno Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Smlouva o založení EURATOMu byla spolu se Smlouvou o založení Evropského společenství uhlí a oceli (1951, Paříž) a Smlouvou o založení Evropského hospo-

dářského společenství (1957, Řím) jednou ze zakládajících smluv, které znamenaly počátek evropského integračního procesu. Dosavadním vrcholem integračního procesu byl podpis Lisabonské smlouvy (podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu, ratifikována 3. listopadu 2009 a vstoupila v platnost 1. prosince 2009). Evropské společenství (bývalé Evropské hospodářské společenství) přestalo existovat a jeho právním nástupcem se stala Evropská unie. Evropské společenství uhlí a oceli zaniklo v roce 2002, neboť uplynulo padesátileté období, na které byla jeho zakládající smlouva uzavřena. Ze tří původních společenství tak v současnosti existuje již pouze EURATOM, které funguje jakožto samostatný právní subjekt vedle Evropské unie.¹⁸

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii představuje primární právo EURATOMu a jako taková je přímo aplikovatelná. Sekundární právo EURATOMu tvoří řada přímo vykonatelných nařízení,¹⁹ individuálních rozhodnutí²⁰ a směrnic závazných co do výsledku,²¹ jehož má být jejich prostřednictvím dosaženo. Typově poslední skupinu sekundárních právních dokumentů EURATOMu představují právně nezávazná doporučení a stanoviska.

---

¹⁸Blíže viz SVOBODA, Pavel. *Historie a perspektivy In: Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 3-17. ISBN 978-807-4003-349.

¹⁹Např. nařízení Rady 1493/93/Euratom upravující zasílání radioaktivních látek.

²⁰Např. rozhodnutí Rady 87/600/Euratom o opatřeních Společenství pro včasnou výměnu informací v případě radiační mimořádné situace.

²¹Např. směrnice Rady 96/29/Euratom upravující základní principy radiační ochrany nebo směrnice Rady 2006/117/Euratom o zasílání radioaktivních odpadů a vyhořelého paliva.

Kapitola 3

ZÁKLADNÍ CÍLE A PRINCIPY UPLATŇOVANÉ V OBLASTI MÍROVÉHO VYUŽÍVÁNÍ JADERNÉ ENERGIE

Základní cíle a principy, které se uplatňují v oblasti mírového využívání jaderné energie a radiační ochrany, nelze obecně v českém právním prostředí považovat za prameny práva. Ač jsou mnohé z nich zakotveny v mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika dle čl. 10 Ústavy²² vázána nebo v jiných právně závazných pramenech práva, velké množství obecných principů má spíše etický, věcný či politický význam. Další právní principy se uplatní hlavně jako pomůcka při aplikaci či interpretaci konkrétního ustanovení.²³

²²Čl. 10 Ústavy zní: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

²³PEKÁREK, Milan. Principy práva životního prostředí. In: Kolektiv autorů. *Právo životního prostředí*. 2., přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s.70-76. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 427. ISBN 978-802-1049-260.

3.1 Obecné cíle a právní principy uplatňované v oblasti ochrany člověka a životního prostředí v atomovém právu

3.1.1 Zajištění jaderné bezpečnosti jako základní cíl atomového práva

Základním cílem, k němuž směřuje úprava atomového práva v té nejobecnější rovině, je zajištění jaderné bezpečnosti a dostatečné radiační ochrany. Jejich prostřednictvím má být zajištěna bezpečnost jaderných zařízení a ochrana osob a životního prostředí před negativními vlivy ionizujícího záření. Tuto ochranu je při nakládání s jadernou energií a tvorbě jejího právního rámce vždy nutno považovat za prioritu. Odpovídá to i obecnému principu nejvyšší hodnoty lidského života, zdraví a životního prostředí, jakožto hodnot nenahraditelných.²⁴ Jednání osob využívajících jadernou energii či provádějících činnost vedoucí k ozáření musí být také v souladu s principem odůvodněného přínosu. To znamená, že přínos z takové činnosti musí vždy vyvážit rizika, která při těchto činnostech mohou vzniknout.

Každý, kdo provozuje tuto rizikovou činnost je dále povinen „dodržovat takovou úroveň jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti, aby riziko ohrožení života, zdraví a životního prostředí bylo tak nízké, jak lze rozumně dosáhnout při uvážení hospodářských a společenských hledisek.“²⁵

---

²⁴V českém právní řádu zakotveno čl. 6, čl. 11 odst. 3 a čl. 35 Listiny základních práv a svobod.

²⁵MADAR, Zdeněk. Ochrana před zářením. In: *Právní ochrana životního prostředí v České republice*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, s. 149-155. Studijní texty (Vysoká škola aplikovaného práva). ISBN

V mezinárodním právu bývá tato zásada vyjádřena zkratkou ALARA neboli „as low as reasonably achievable“ a v českém právním řádu je konkrétně zakotvena v §4 odst. 4 atomového zákona.²⁶ To odpovídá i principu prevence uplatňovanému v právu životního prostředí obecně.²⁷ V atomovém právu se využije i modifikace principu prevence v podobě principu předběžné opatřivosti, který v praxi znamená nutnost zvažování i těch nejhorších variant poškození životního prostředí, k nimž může dojít, a vytvoření opatření, která takovému poškození zabrání, a to i v případě, že zatím nebylo zcela jistě vědecky prokázáno, že zvažované následky mohou nastat.²⁸

3.1.2 Právní principy související se zajištěním jaderné bezpečnosti

Další povinností provozovatelů výše zmíněných nebezpečných činností je zabezpečení zdrojů ionizujícího záření. Tato zásada má původ v obavách z vojenského zneužití jaderných technologií. Jaderné materiály a radioaktivní látky musejí být evidovány, podléhají přísné pravidelné kontrole a je nezbytně nutné také zabezpečit jejich okolí.

80-867-7501-1.

²⁶V českém právním prostředí bývá princip ALARA také nazýván jako princip optimalizace. Základní povinností, která z něj osobám využívajícím jadernou energii či ionizující záření vyplývá, je povinnost nepřekračovat stanovené limity dávek ozáření, a naopak se snažit o jejich minimalizaci.

²⁷V ČR § 17 a 18 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Zvláštním předpisem k zajištění obecného principu prevence je zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸V českém právním řádu konkretizováno §13 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Významnou roli v jaderné bezpečnosti hraje zásada odpovědnosti státu. Ten odpovídá za povolování činností souvisejících s provozem jaderných zařízení a provádí nad nimi nezávislý státní dozor. Přípravuje také program ke snižování radiačních rizik (a to včetně havarijní připravenosti) a pečuje o osiřelé zdroje záření a tzv. „staré ekologické zátěže“.²⁹

Právní úprava atomového práva se řídí zásadou od kolébky do hrobu (cradle-to-grave). To znamená, že reguluje využívání jaderné energie ve všech fázích - od získávání jaderného paliva až po likvidaci radioaktivního odpadu a od návrhů ke stavbě jaderného zařízení, přes jeho případné rekonstrukce, až po jeho likvidaci.

3.2 Další právní principy uplatňované v oblasti atomového práva

Se zajištěním jaderné bezpečnosti souvisí i mnohé další základní právní principy z oblasti ochrany životního prostředí. Nezbytné je zmínit princip trvale udržitelného rozvoje. Poprvé se idea trvale udržitelného rozvoje vyskytla již roku 1987 ve zprávě o životním prostředí, kterou vypracovala Komise pro životní pro-

---

²⁹Z webových stránek České inspekce životního prostředí: „Pod pojmem staré ekologické zátěže jsou zahrnuta kontaminovaná místa (podzemní vody, zeminy, skládky, stavební konstrukce), kde byl závadný stav způsoben státními podniky v období před privatizací používáním k životnímu prostředí nešetrných, ale ve většině případů povolených technologií a chemických látek“. Blíže viz ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Staré ekologické zátěže*. [online]. ©2013 [cit. 2013-20-08]. Dostupné z: <http://www.cizp.cz/>.

středí pro OSN.³⁰ V České republice je v současné době tento princip zakotven v §6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. Jeho znění je následující: „Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. V kontextu atomového práva to znamená hlavně snahu o maximální využití jaderného paliva jakožto neobnovitelného zdroje energie, a to včetně zbytkových prvků a produktů štěpení, které mohou mít další využití. Dále zahrnuje také způsoby nakládání s radioaktivním odpadem a jeho co největší minimalizaci. Též je nutno neustále zvažovat důsledky konkrétních kroků a mít přitom na paměti i potenciální dopad na budoucí generace.

V oblasti atomového práva získává obecný princip informovanosti veřejnosti konkrétnější podobu. Kromě klasické zásady informovanosti vycházející z práva každého jednotlivce na příznivé životní prostředí garantované Aarhuskou úmluvou (celý název této mezinárodní úmluvy zní „Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí“)³¹ existuje ještě úzce související povinnost státu k neodkladnému informování dalších zemí a MAAE v případě jaderné nehody, v jejímž důsledku

---

³⁰Přesná definice trvale udržitelného rozvoje v této zprávě, označované též jako „zpráva Brundtlandové“ zní: „Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů“.

³¹Blíže viz ZELENÝ KRUH. *Základní informace*. [online]. ©2013 [cit. 2013-20-08]. Dostupné z: <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/zakladni-informace/>.

by mohly být dotčeny zhoršením životního prostředí. Dotčené státy mohou požadovat další dodatečné informace a konzultovat cíle týkající se omezení negativních dopadů radiace. Tato povinnost (a právo dotčených států) vyplývá z Úmluvy o včasném oznámení jaderné nehody z roku 1986.³²

Dalším specifickým principem vyplývajícím přímo z mezinárodní úmluvy je povinnost států ke spolupráci a pomoci v případě jaderné nehody či situace radiologické krize (Convention on Assistance in the Case of a Nuclear Accident or Radiological Emergency, z roku 1986). Každý stát, který je nucen čelit následkům takové nehody či situace, má zároveň právo pomoc po ostatních signatářích žádat.

---

³²ŠTURMA, Pavel a Milan DAMOHORSKÝ. Jaderná bezpečnost. In: *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vyd. Beroun: IFEC, 2004-2008, 2 sv., s. 168-177. ISBN 978-80-903409-8-52.

3.3 Zvláštní cíle vyplývající z jiných právních předpisů

Zvláštní cíle související s využíváním jaderné energie vycházejí z jednotlivých konkrétních pramenů práva, a to především z mezinárodních úmluv či dvoustranných dohod. Jako příklad mohou sloužit starší mezinárodní smlouvy uzavírané v této právní oblasti, jakou je Smlouva o Antarktidě z roku 1959 zakazující využívání území Antarktidy k nukleárním zkouškám a ukládání radioaktivního odpadu nebo Smlouva o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí z roku 1971.³³

---

³³DAMOHORSKÝ, Milan. Ochrana před zdroji ohrožení životního prostředí. Záření. In: DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Právnícké učebnice (C.H. Beck). s. 448-465. ISBN 978-807-4003-387.

Kapitola 4

ZÁKLADY PRÁVNÍ ÚPRAVY VYUŽÍVÁNÍ ZDROJŮ IONIZUJÍCÍHO ZÁŘENÍ V ČR

Historie právní úpravy mírového využívání jaderné energie a ochrany před zdroji ionizujícího záření v České republice sahá až do doby první republiky. Již roku 1928 byl v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění ČSR předložen návrh zákona Na ochranu osob zaměstnaných v závodech, kde se radium dobývá, zpracovává nebo užívá, který předpokládal odškodnění osob dotčených prací v tomto rizikovém oboru. Tento návrh zákona však nikdy nebyl přijat. Až do roku 1997, kdy byl přijat zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření a o změně a doplnění některých zákonů, tvořila právní úpravu atomového práva České republiky neucelená masa mezinárodních smluv a vnitrostátních norem různé právní síly.³⁴ Z právních předpisů, které byly účinností výše zmíněného zákona zrušeny, lze zmínit např. zákon č. 287/1993 Sb., o působ-

---

³⁴Blíže k vývoji právní úpravy v oblasti atomového práva v ČR viz HAN-DRLICA, Jakub. Právní úprava mírového využívání jaderné energie v České republice. In: *Jaderné právo*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2012, s. 143-149. ISBN 978-80-87284-33-9.

nosti Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, zákon č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení, vyhlášku Ministerstva zdravotnictví ČR č. 59/1972 Sb., o ochraně zdraví před ionizujícím zářením či vyhlášku Československé komise pro atomovou energii č. 100/1989 Sb., o bezpečnostní ochraně jaderných zařízení a jaderných materiálů.³⁵

4.1 Prameny právní úpravy související s jadernou bezpečností a ionizujícím zářením v České republice

Česká republika se zavázala k výhradně mírovému využívání jaderné energie a s tím souvisejícím zákazem šíření jaderných zbraní. K tomu došlo přistoupením ke dvěma mezinárodním smlouvám, jimiž jsou Smlouva o nešíření jaderných zbraní (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, z roku 1968),³⁶ a Smlouva o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí (známá také jako Smlouva o mořském dně, anglicky Treaty on the Prohibition of the Emplacement of Nuclear Weapons and Other Weapons of Mass Destruction on the Seabed and the Ocean Floor and in the Subsoil Thereof- Seabed Treaty, z roku 1971).³⁷ V národní právní úpravě se jedná o opomíjenou oblast atomového práva.

---

³⁵Vyčerpávající výčet zrušených zákonů a podzákonných předpisů obsahuje §49 zákona č. 18/1997 Sb.

³⁶Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 61/1974 Sb., o Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. V současné době je signatáři této Smlouvy 168 států, z nichž pět má k dispozici jaderné zbraně. Konkrétně se jedná o Spojené státy americké, Spojené království, Rusko, Francii a Čínu.

³⁷Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 62/1974 Sb., o Smlouvě o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí.

Je reflektována především v systému fyzické ochrany jaderných zařízení, jaderných materiálů a vybraných položek. Úpravu systému fyzické ochrany lze nalézt v podzákonných předpisech,³⁸ což by bylo v budoucnosti vzhledem k závažnosti této oblasti bylo záhodno změnit.

Atomové právo je součástí právního řádu České republiky a tomu též odpovídá hierarchie jeho norem. Nejvyšší právní sílu z právních předpisů České republiky má ústava, která definuje institucionální zajištění státní správy a garantuje základní lidská práva a svobody. Pro oblast mírového využívání jaderné energie jsou kromě právního rámce pro úpravu vlády, ministerstev a dalších správních orgánů zásadní také ustanovení Listiny základních práv a svobod, která se dotýká ochrany životního prostředí.³⁹

Na další úrovni v pomyslné pyramidě právních předpisů se nacházejí vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána. Tyto smlouvy se vyznačují tím, že mají aplikační přednost před zákonem. Je-li mezinárodní smlouva v rozporu se zákonem, zákon sice nepozbývá účinnosti, ale použije se úprava dle mezinárodní smlouvy. Česká republika je v současné době signatářem většiny význam-

---

³⁸Jedná se především o vyhlášku SÚJB č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií ve znění vyhlášky č. 500/2005 Sb., kterou se mění vyhláška Státního úřadu pro jadernou bezpečnost č. 144/1997 Sb., o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízení a o jejich zařazování do jednotlivých kategorií a o vyhlášku č. 145/1997 Sb., o evidenci a kontrole jaderných materiálů a o jejich bližším vymezení, ve znění vyhlášky č. 316/2002 Sb.

³⁹Bliže viz kapitola této práce nazvaná Základní cíle a principy uplatňované v oblasti mírového využívání jaderné energie.

ných mezinárodních smluv v oblasti atomového práva. Konkrétní příklady mezinárodních smluv, jichž je Česká republika smluvní stranou, lze nalézt v kapitole „Využívání jaderné energie v kontextu mezinárodního práva a práva EU“ této diplomové práce.

Aplikační přednost před zákony ČR má také právo EU. V jeho rámci se úpravou mírového využívání jaderné energie zabývá především společenství pro jadernou energii EURATOM. Avšak vzhledem k tomu, že předpisy EURATOMu mají většinou povahu tzv. soft law, a nejsou tudíž samovykonatelné, bývá v praxi jejich aplikační přednost problematická. Více je o předpisem EURATOMu pojednáno dříve v této práci.

Základním prvkem v soustavě českého atomového práva atomový zákon. Představuje úpravu problematiky využívání jaderné energie a zdrojů ionizujícího záření v kodifikované podobě. Jeho přijetím se sjednotila úprava atomového práva v České republice. Obsahuje ustanovení upravující činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, jakožto ústředního státního orgánu v oblasti využívání jaderné energie, jeho působnost a poplatky za jeho činnost, postup při výkonu státního dozoru a ukládání pokut, dále podmínky pro výkon činností souvisejících s využíváním jaderné energie, činností vedoucích k ozáření a zásahů ke snížení ozáření, podmínky pro využívání jaderné energie a ionizujícího záření, nakládání s radioaktivními odpady, občanskoprávní odpovědnost za jaderné škody a úkoly ústředních orgánů státní správy v oblasti havarijní připravenosti.

V úpravě mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření hrají důležitou roli také podzákoné předpisy. Celou řadu jich tvoří vyhlášky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Z řady

vyhlášek Státního úřadu pro jadernou bezpečnost lze namátkou jmenovat např. vyhlášku č. 146/1997 Sb., stanovující činnosti, které mají bezprostřední vliv na jadernou bezpečnost, a činnosti zvláště důležité z hlediska radiační ochrany, požadavky na kvalifikaci a odbornou přípravu, způsob ověřování zvláštní odborné způsobilosti a udělování oprávnění vybraným pracovníkům a způsob provedení schvalované dokumentace pro povolení k přípravě vybraných pracovníků nebo vyhlášku č. 132/2008 Sb., o systému jakosti při provádění a zajišťování činností souvisejících s využíváním jaderné energie a radiačních činností a o zabezpečování jakosti vybraných zařízení s ohledem na jejich zařazení do bezpečnostních tříd. Dalšími podzákonnými předpisy v oblasti atomového práva jsou vyhlášky Ministerstva průmyslu a obchodu v oblasti energetiky, nakládání s radioaktivními materiály a vývozu a dovozu technologií a zboží dvojího užití⁴⁰ a nařízení vlády. Jedná se o nařízení vlády č. 416/2002 Sb., kterým se stanoví výše odvodu a způsob jeho placení původci radioaktivních odpadů na jaderný účet a roční výše příspěvku obcím a pravidla jeho poskytování, nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování, nařízení vlády č. 73/2009 Sb., o předávání informací v souvislosti s mezinárodní přepravou radioaktivního odpadu a vyhořelého jaderného paliva a nařízení vlády č. 399/2011 Sb., o poplatcích na odbornou činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.⁴¹

⁴⁰Za zboží dvojího užití se považují takové technologie a zboží, které lze použít jak pro civilní, tak i pro vojenské účely. EUROPA. *Zboží dvojího užití*. [online]. ©2013 [cit. 2013-09-05]. Dostupné z: <http://europa.eu>.

⁴¹Všechny vyhlášky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a výše jmenovaná nařízení vlády jsou dostupná na webových stránkách Státního úřadu pro jadernou bezpečnost: www.sujb.cz/legislativa/provadeci-pravni-predpisy.

Právní úprava atomového práva zasahuje však i do dalších právních oborů. Důležitým zákonem, který je třeba také zmínit, je zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), jehož ustanoveními o stavebním a územním řízení se budou řídit stavby nových jaderných zařízení a úpravy stávajících. K vydání územního rozhodnutí, stavebního povolení či kolaudačního souhlasu dle stavebního zákona je nutné předchozí získání odpovídajícího povolení SÚJB.⁴² Pravomoci, které by příslušely stavebnímu úřadu vykonávají Ministerstvo pro místní rozvoj (rozhoduje v územním řízení o umístění stavby jaderného zařízení) a Ministerstvo průmyslu a obchodu (rozhoduje ve stavebním řízení u staveb k účelům těžby, zpracování, transportu a ukládání radioaktivních surovin a u staveb jaderných zařízení). Ministerstvo průmyslu a obchodu je příslušné také k vykonávání stavebního dozoru.⁴³

Pro činnosti související s dobýváním uranové rudy a tvorby hlubinných úložišť radioaktivního odpadu jsou důležité předpisy horního práva. Především se jedná o zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využívání nerostného bohatství (horní zákon) a zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích a o státní geologické službě. Kromě výše zmíněných zákonů souvisejí s úpravou jaderného práva také předpisy práva správního,⁴⁴ pojišťovnického,

⁴²Jedná se konkrétně o povolení dle §9 písm. a) až d) atomového zákona k umístění jaderného zařízení nebo úložiště radioaktivních odpadů, k výstavbě jaderného zařízení, k jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu a k provozu jaderného zařízení.

⁴³HANDRLICA, Jakub. Územní a stavební řízení. In: *Jaderné právo*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s. 178-179. ISBN 978-80-87284-33-9.

⁴⁴Např. zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR.

práva občanského,⁴⁵ nebo trestního.⁴⁶ V kontextu úpravy jaderné bezpečnosti je důležité zmínit též tzv. „krizové zákony“, jež byly přijaty roku 2000. Konkrétně se jedná o zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (Krizový zákon) a zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých zákonů.

Dalším významným prvkem ovlivňujícím právní úpravu využívání jaderné energie jsou také státní koncepce. Jmenovitě lze uvést Státní energetickou koncepci⁴⁷ a Koncepci nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem zpracovávané Ministerstvem průmyslu a obchodu a schvalované vládou. Hlavním posláním Státní energetické koncepce je zajistit spolehlivou, bezpečnou a k životnímu prostředí šetrnou dodávku energie pro potřeby obyvatelstva a ekonomiky ČR, a to za konkurenceschopné a přijatelné ceny za standardních podmínek. Současně musí zabezpečit nepřerušené dodávky energie v krizových situacích v rozsahu nezbytném pro fungování nejdůležitějších složek infrastruktury státu a přežití obyvatelstva. Státní energetická koncepce byla naposledy aktualizována v listopadu 2012. Shrnuje tři strategické cíle energetiky České republiky, kterými jsou: bezpečnost, konkurenceschopnost a udržitelnost. Dále vyjmenovává priority týkající se státní energetiky, mezi nimiž uvádí např.: vyvážený mix zdrojů elektrické energie, efektivní využití všech dostupných tuzemských energetických zdrojů, udržování dostup-

---

⁴⁵Oblast odpovědnosti za škodu.

⁴⁶Podrobněji je o vlivu trestních předpisů pojednáno v podkapitole „Delikt ní odpovědnost v atomovém právu“.

⁴⁷Dle §3 zákona č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií.

ných strategických rezerv tuzemských forem energie, zvyšování energetické účinnosti a dosažení úspor energie v hospodářství i v domácnostech, rozvoj síťové infrastruktury ČR, posílení mezinárodní spolupráce a integrace trhů s elektřinou a plynem v regionu, podpora výzkumu, vývoje a inovací zajišťující konkurenceschopnost české energetiky a podpora školství, s cílem nutnosti generační obměny a zlepšení kvality technické inteligence v oblasti energetiky, atp. V oblasti výroby elektrické energie z jádra je za prioritu považováno posílení role jádra při výrobě elektřiny a maximální využití odpadního tepla z jaderných elektráren, jehož má být dosaženo mmj. výstavbou dvou nových bloků jaderné elektrárny v Temelíně, prodloužením provozu současných čtyř bloků a výstavbou nového pátého bloku v jaderné elektrárně Dukovany a územním vymezením lokalit pro možný další rozvoj jaderných elektráren po roce 2040. Cíle Koncepce nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem jsou potom: stanovit strategicky opodstatněné, vědecky, technologicky, ekologicky, finančně a společensky přijatelné zásady pro nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v ČR, vytvořit základní systémový rámec pro rozhodování orgánů a organizací odpovědných za nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem v ČR a srozumitelným způsobem sdělit informaci o dlouhodobém řešení způsobu nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem všem dotčeným subjektům i širší veřejnosti.⁴⁸

---

⁴⁸Státní energetická koncepce je dostupná např. na <http://www.business-info.cz/cs/clanky/statni-energeticka-koncepce-ceske-republiky-30051.html> a Koncepti nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem lze nalézt na <http://proe.cz/surao2/soubory/koncepcfina1.rtf>.

4.2 Státní úřad pro jadernou bezpečnost

4.2.1 Obecně o SÚJB

Ústředním správním orgánem ve smyslu zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústř. orgánů státní správy ČR, je v oblasti jaderné bezpečnosti a radiační ochrany Státní úřad pro jadernou bezpečnost (dále jen „SÚJB“). Jako takový je podřízen přímo vládě České republiky, v jeho čele stojí předseda jmenovaný vládou ČR⁴⁹ a má samostatný rozpočet. SÚJB vznikl roku 1993 a nahradil Československou komisi pro jadernou energii.⁵⁰ Převzal tak působnost Československé komise pro jadernou energii v oblasti jaderné bezpečnosti, která byla výhradním zájmem tohoto původního úřadu. Roku 1995 převzal Státní úřad pro jadernou bezpečnost také působnost v oblasti radiační ochrany, kterou do té doby vykonávaly krajské hygienické stanice pod dozorem Ministerstva zdravotnictví a konečně v letech 2000 a následně 2002 přibyla i okrajová část agendy v oblasti zákazu chemických a biologických zbraní.⁵¹ SÚJB je již od vzniku Asociace západoevropských regulačních úřadů (Western European Nuclear Regulators' Association, zkráceně „WENRA“) roku 1999 jejím aktivním členem. WENRA sdružuje všechny orgány dozorující nad jadernou bezpečností ve všech členských zemích EU

---

⁴⁹Od roku 1999 vykonává funkci předsedkyně SÚJB Ing. Dana Drábová, PhD.

⁵⁰Slovenským protějškem českého Státního úřadu pro jadernou bezpečnost se stal Úřad jadroveho dozoru Slovenskej republiky. ÚRAD JADROVÉHO DOZORU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *O úrade*. [online]. ©2013 [cit. 2013-09-05]. Dostupné z: <http://www.ujd.gov.sk/ujd/web.nsf>.

⁵¹PAMÁNKOVÁ, Květoslava. *Historie Státního úřadu pro jadernou bezpečnost*. Přednáška. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 26.10.2010.

a Švýcarsku, v nichž jsou v současnosti aktivní nebo z provozu vyřazované jaderné elektrárny.

4.2.2 Činnost SÚJB

Základní právní úprava působnosti SÚJB je obsažena v §3 atomového zákona a dále upřesněna prováděcími právními předpisy. Mezi činnosti, ve kterých atomový zákon SÚJB přiznává působnost, patří např. státní dozor nad jadernou bezpečností, jadernými položkami, fyzickou ochranou, radiační ochranou, havarijní připraveností a technickou bezpečností vybraných zařízení a kontrola dodržování povinností dle atomového zákona (§3 odst. 2 písm. a) atomového zákona), kontrola nešíření jaderných zbraní a státní dozor nad jadernými položkami a fyzickou ochranou jaderných materiálů a jaderných zařízení (§3 odst. 2 písm. b) atomového zákona), vydávání povolení k výkonu činností podle atomového zákona a typové schvalování obalových souborů pro přepravu a skladování jaderných materiálů a radioaktivních látek stanovených prováděcím právním předpisem, zdroje ionizujícího záření a další výrobky (§3 odst. 2 písm. c) atomového zákona), vydávání povolení k výkonu činností vybraných pracovníků (§3 odst. 2 písm. d) atomového zákona), schvalování dokumentací, programů, seznamů, limitů, podmínek, způsobů zajištění fyzické ochrany, havarijních řádů, a po projednání vazeb na vnější havarijní plán s příslušným krajským úřadem a dotčenými obecními úřady obcí s rozšířenou působností, vnitřní havarijní plány a jejich změny (§3 odst. 2 písm. e) atomového zákona) atd. Kromě působnosti SÚJB upravuje atomový zákon dále i poplatky na odbornou činnost SÚJB, jejich subjekty, předmět, sazbu, osvobození od nich, apod.⁵²

---

⁵²§3a atomového zákona.

Pracovníci právního oddělení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost se velkou měrou podíleli na tvorbě atomového zákona a na jeho velké novelizaci roku 2002, která byla nutná v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. V současnosti Státní úřad pro jadernou bezpečnost připravuje nový kodex atomového práva, který by měl nahradit stávající atomový zákon.

4.2.3 Poskytování informací veřejnosti

SÚJB je jakožto orgán státní správy na základě Aarhuské úmluvy a zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí vůči veřejnosti povinným subjektem k poskytování informací o vlivu svých činností a vlivu využívání jaderné energie na lidské zdraví a životní prostředí.⁵³ Tato povinnost se však může často dostávat do konfliktu s povinností SÚJB utajovat informace o citlivých činnostech, jejichž zneužití je způsobitelné ohrožit bezpečnost nebo zájmy ČR.⁵⁴ V souvislosti s touto problematikou rozhodl dne 10. 7. 2006 Evropský soud pro lidská práva ve věci stížnosti č. 19101/03 podané sdružením Jihočeské matky. Svým rozhodnutím prohlásil stížnost sdružení za nepřijatelnou a uvedl, že informace o jaderném zařízení technického charakteru, které požadovalo občanské sdružení, není možné považovat za informace ve veřejném zájmu, a tím, že občanskému sdružení nebyl přístup k těmto dokumentům poskytnut, nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ze dne 4. listopadu 1950, dostupná z www.echr.coe.-

---

⁵³Viz kapitola „Další právní principy uplatňované v oblasti atomového práva“ této práce.

⁵⁴Tato povinnost SÚJB vyplývá ze zákona č. 412/2006 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.

int).⁵⁵ Česká republika v této věci argumentovala především ochranou obchodního tajemství, ochranou veřejného tajemství a národní bezpečností, která by při poskytnutí požadovaných informací mohla být ohrožena teroristickým útokem.

Významná rozhodnutí národních soudů se vztahují především k otázce ústavnosti ustanovení §14 odst. 1 atomového zákona, které se dotýká udělování povolení Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Blíže se procesu udělování povolení a souvisejícím rozhodnutím národních soudů věnuje podkapitola 5.3.1 „Povolení“ této diplomové práce.

---

⁵⁵Rozhodnutí Evropského soudu ve věci sdružení Jihočeské matky v. Česká republika je dostupné ve francouzštině na [http://hudoc.echr-coe.search.aspx?i=001-76707#{\"itemid\":\[\"001-76707\"\]}](http://hudoc.echr-coe.search.aspx?i=001-76707#{\).

Kapitola 5

JADERNÁ BEZPEČNOST

Jadernou bezpečnost atomový zákon definuje ve svém §2 písm. d) jako „stav a schopnost jaderného zařízení a osob obsluhujících jaderné zařízení zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné řetězové reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí a omezovat následky nehod“. Stav jaderné bezpečnosti je tedy definován pomocí dvou možných následků jejího porušení. Kromě nekontrolovatelného rozvoje štěpné řetězové reakce jde o výskyt radioaktivních látek nebo ionizujícího záření, uniklých z jaderných zařízení mimo schválené vypustě a přesahující uvolňovací úroveň⁵⁶ (někdy označováno jako „clearance levels“). Jako součást zajištění jaderné bezpečnosti je kromě základní výše zmíněné povinnosti osob obsluhujících jaderné zařízení zabránit nekontrolovatelnému rozvoji štěpné reakce nebo nedovolenému úniku radioaktivních látek nebo ionizujícího záření do životního prostředí také nutno chápat fyzickou ochranu jaderných materiálů a jaderných zařízení,

---

⁵⁶Uvolňovací úrovní rozumí atomový zákon ve svém §2 písm. ii) hodnotu hmotnostní aktivity nebo celkovou aktivitu, při jejichž nepřekročení mohou být radioaktivní odpady, radioaktivní látky a předměty nebo zařízení obsahující radionuklidy nebo jimi kontaminované uváděny do životního prostředí bez povolení SÚJB.

havarijní připravenost a bezpečné nakládání s radioaktivními odpady.

Udržování jaderné bezpečnosti patří ke klíčovým úkolům legislativy v oblasti mírového využívání jaderné energie. Zatímco pojem jaderné bezpečnosti se vztahuje k jaderným zařízením (v popředí pak stojí jaderné elektrárny), s ním související pojem radiační ochrany se vztahuje k osobám a bude o ní pojednáno dále v samostatné podkapitole. Ač v očích mnohých osob vzbuzují jaderná zařízení oprávněný respekt a někdy až strach z možných rizik spojených s jejich provozem a případnou havárií, je nutno na úvod této kapitoly konstatovat, že dle mnohých odborníků patří jaderná energetika k těm, které mají na lidský život a životní prostředí nejmenší negativní dopad. Emise skleníkových plynů je u jaderných elektráren několikanásobně nižší než u elektráren spalujících fosilní paliva. Samotný objem paliva potřebného na výrobu 1kWh je také nesrovnatelně menší. Jaderné elektrárny potřebují k zajištění svého provozu menší plochu, a tím zabírají méně půdy než jiné druhy elektráren a doba energetické návratnosti je vůči energetické náročnosti různých zdrojů suverénně nejnižší.⁵⁷ Naopak se objevují obavy týkající se ozáření osob vznikajícím při provozu jaderných elektráren. Průměrná roční dávka ozáření osob žijících v blízkosti jaderných elektráren je však menší, než ozáření vznikající při provozu uhelné elektrárny, asi tisíckrát menší než dávka, které je člověk vystaven během jednoho rentgenového vyšetření, a dokonce více než desettisíckrát menší než je průměrná roční dávka ozáření

---

⁵⁷Přehledné grafy s příklady porovnání vlivů jednotlivých typů elektráren na životní prostředí a lidské zdraví obsahují přílohy této práce.

z přírodních zdrojů.⁵⁸

5.1 Jaderná bezpečnost v mezinárodní a evropské právní úpravě

Zajištění jaderné bezpečnosti je považováno za základní cíl i v pramenech práva mezinárodního a evropského. Zásadní roli v oblasti jaderné bezpečnosti má na poli mezinárodního práva Úmluva o jaderné bezpečnosti přijatá MAAE z roku 1994. Za své cíle si v čl. 1 klade: a) dosáhnoutí a udržení vysoké úrovně jaderné bezpečnosti, a to celosvětově, b) zřízení a udržení účinných zábran v jaderných zařízeních proti možným radiologickým rizikům a c) předcházení nehodám s radiologickým následky.⁵⁹

V evropském právu má významné postavení závazná směrnice 2009/71/Euratom, o jaderné bezpečnosti, v níž se odráží zásady zakotvené v mezinárodních dokumentech, zejména pak v Úmluvě o jaderné bezpečnosti z roku 1994. Za své dva hlavní cíle si tato směrnice ve svém prvním článku klade: a) stanovit rámec Společenství pro udržování a podporu trvalého zdokonalování jaderné bezpečnosti a dozoru nad ní; b) zajistit, aby členské státy přijaly vhodná vnitrostátní opatření pro zajištění vysoké úrovně jaderné bezpečnosti za účelem ochrany pracovníků a obyvatelstva před riziky ionizujícího záření pocházejícího z jaderných zařízení.⁶⁰

---

⁵⁸DRÁBOVÁ, Dana. Rizika a přínosy jaderné energetiky. *PRO-ENERGY magazín*. 2007, č. 3, s. 58-62. ISSN 1802-4599.

⁵⁹INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY. CNS Brochure, May 2010. 2. Díl.

⁶⁰Směrnice Komise (ES) č. 2009/71/Euroatom, ze dne 25. června 2009, kterou se stanoví rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení.

5.2 Česká právní úprava jaderné bezpečnosti

Jaderná bezpečnost je v českém právním řádu zakotvena v kodexu atomového práva (atomovém zákoně) a v prováděcích podzákonných předpisech.⁶¹ Úprava jaderné bezpečnosti v České republice vychází z Úmluvy o jaderné bezpečnosti z roku 1994 a směrnice 2009/71/Euratom.

Jaderné zařízení atomový zákon chápe dle §2 písm. h) jako: „1. stavby a provozní celky, jejichž součástí je jaderný reaktor využívající štěpnou řetězovou reakci, 2. zařízení pro výrobu, zpracování, skladování a ukládání jaderných materiálů, kromě úpraven uranové rudy a skladů uranového koncentrátu, 3. úložiště radioaktivních odpadů, s výjimkou úložišť obsahujících výlučně přírodní radionuklidy, 4. zařízení pro skladování radioaktivních odpadů, jejichž aktivita přesahuje hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem“. Úprava tedy zjevně zahrnuje nejen jaderné elektrárny, ale i další zařízení pracující s jadernou energií či radioaktivními látkami. V současné době jsou v České republice v provozu dvě jaderné elektrárny, přičemž obě provozuje společnost ČEZ, a.s. Jedná se o jadernou elektrárnu v Dukovanech, jejíž výstavba byla zahájena roku 1975 a která je funkční od roku 1985, a o jadernou elektrárnu v Temelíně stavěnou od roku 1987, jejíž první blok byl spuštěn roku 2000. V areálu obou jaderných elektráren se nacházejí další samostatná jaderná zařízení. V Dukovanské elektrárně jde o Mezisklad vyhořelého jaderného paliva

---

⁶¹Např. vyhláška SÚJB č. 106/1998 Sb., o zajištění jaderné bezpečnosti a radiační ochrany jaderných zařízení při jejich uvádění do provozu a při jejich provozu, vyhláška SÚJB č. 195/1999 Sb., o požadavcích na jaderná zařízení k zajištění jaderné bezpečnosti, radiační ochrany a havarijní připravenosti.

a Sklad vyhořelého jaderného paliva. V Temelínské elektrárně se kromě Skladu vyhořelého jaderného paliva nachází sklad čerstvého jaderného paliva. Ve smyslu atomového zákona se dále za jaderná zařízení považují i dva výzkumné reaktory v Ústavu jaderného výzkumu, a.s., v Řeži u Prahy a školní reaktor Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze. V areálu Ústavu jaderného výzkumu se nachází také sklad vysoce aktivního jaderného odpadu. Kromě výše uvedených se za jaderné zařízení považují i úložiště radioaktivních odpadů, která spravuje Správa radioaktivních odpadů.

5.3 Základní nástroje k zajištění jaderné bezpečnosti

5.3.1 Povolení

Základním administrativním nástrojem k zajištění jaderné bezpečnosti je v českém právu institut povolení k jednotlivým činnostem, jehož právní úpravu lze nalézt v §9 atomového zákona. Ten zakládá pravomoc Státního úřadu pro jadernou bezpečnost k vydávání povolení ke konkrétním činnostem. Stanovuje nutnost povolení SÚJB například k: umístění jaderného zařízení nebo úložiště radioaktivních odpadů (odst. 1 písm. a)), jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu stanoveným prováděcím právním předpisem (odst. 1 písm. c)), uvádění radionuklidů do životního prostředí v rozsahu a způsoby stanovenými prováděcím předpisem (odst. 1 písm. h)), mezinárodní přepravě jaderných materiálů a radioaktivních látek stanovených prováděcím právním předpisem (odst. 1 písm. m)), odborné přípravě vybraných pracovníků (odst. 1 písm. n)) a k mnoha dalším. Povolením SÚJB je tedy podmíněno široké spektrum činností

souvisejících s využíváním jaderné energie a ionizujícího záření, které mají vliv na jadernou bezpečnost a radiační ochranu. Ke výstavbě a zprovoznění jaderného zařízení je vždy potřeba několika povolení SÚJB. Jeho získání však není jedinou podmínkou k vydání územního rozhodnutí, stavebního povolení nebo jiného obdobného rozhodnutí příslušným orgánem státní správy. Pro získání povolení SÚJB je třeba dále splnit zákonné podmínky uvedené v §10-13 atomového zákona. Ty stanovují podmínku způsobilosti k právním úkonům, bezúhonnosti a odborné způsobilosti u fyzických osob a osob, které jsou statutárním orgánem nebo členy statutárního orgánu právnické osoby usilující o vydání povolení. Pro potřeby atomového zákona se bezúhonností rozumí stav, kdy osoba, které má být povolení vydáno, nebyla pravomocně odsouzena pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, pokud souvisí s povolovanou činností, nebo pro úmyslný trestný čin (§11 atomového zákona). Bezúhonnost se dokládá na základě příslušného zvláštního právního předpisu⁶² výpisem z Rejstříku trestů. Pod pojem odborná způsobilost pak atomový zákon v §12 řadí ukončené vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru, případně úplné střední odborné vzdělání příslušného směru a dále tři roky, příp. šest let praxe v oboru. Požadované vzdělání má být doloženo vysokoškolským diplomem či vysvědčením o maturitní zkoušce a dokladem o nutné praxi. Vystudovaný obor a obor, ve kterém žadatel získal praxi, se poté posuzují indi-

---

⁶²Jedná se např. o zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 222/1994 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci, zákon č. 21/1997 Sb., o kontrole vývozu a dovozu zboží a technologií podléhajících mezinárodním kontrolním režimům, nebo o zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

viduálně v každém jednotlivém řízení o udělení povolení.⁶³ Žádost o povolení musí splňovat formální náležitosti a musejí k ní být přiložené dokumenty, které vyžaduje zákon (§13 odst. 1-3 atomového zákona). V §13 odst. 5-7 poté atomový zákon stanoví některé další možné podmínky vydání povolení. K vydání povolení k umístění jaderného zařízení nebo úložiště radioaktivních odpadů, k výstavbě jaderného zařízení a k jednotlivým etapám vyřazování z provozu jaderného zařízení je např. stanovena podmínka hodnocení vlivu na životní prostředí dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí).⁶⁴ V §15 a 16 atomového zákona jsou dále upraveny náležitosti samotného povolení a změna, zrušení a zánik již vydaného povolení.

Jakmile žadatel získá povolení k provozování činnosti související s možným ohrožením nebo porušením jaderné bezpečnosti, vzniká mu řada povinností. Základní rozdělení těchto povinností je na obecné a zvláštní. Mezi obecné povinnosti držitelů povolení patří zejména: zajištění jaderné bezpečnosti, soustavné a komplexní hodnocení naplňování podmínek stanovených §4 atomového zákona,⁶⁵ dodržování podmínek povolení vydaného SÚJB, dodržování technických a organizačních podmínek bezpečného provozu jaderných zařízení, zdrojů ionizujícího záření a pracovišť

---

⁶³NOVÁK, Ivan. *Atomový zákon s komentářem*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia. s. 42-43. ISBN 80-859-6328-0.

⁶⁴Proces vyhodnocení vlivů stavby na životní prostředí se anglicky nazývá Environmental Impact Assessment, zkráceně „EIA“.

⁶⁵Zde jde především o obecné cíle a právní principy atomového práva - viz výše.

s nimi, poskytování součinnosti SÚJB atd.⁶⁶ Zvláštní povinnosti představují řadu detailních administrativních a technických podmínek nezbytných k udržení jaderné bezpečnosti. Uvedeny jsou v §18 atomového zákona a pro ilustraci je možno uvést následující: povinnost sledovat, měřit, hodnotit, ověřovat a zaznamenávat veličiny, parametry a skutečnosti důležité z hlediska jaderné bezpečnosti, radiační ochrany, fyzické ochrany a havarijní připravenosti v rozsahu stanoveném prováděcími předpisy, vedení evidence a provádění kontroly jaderných materiálů, omezování produkce radioaktivních odpadů a vedení jejich evidence, ověřování bezúhonnosti zaměstnanců a osob nakládajících s jaderným materiálem atd. Další specifické povinnosti vznikají držiteli povolení pro případ vzniku radiační nehody (viz dále) a při přepravě jaderných položek a radioaktivních látek.⁶⁷

Povolení SÚJB není nezbytně nutné pro činnosti spojené s používáním nevýznamných nebo drobných typově schválených zdrojů ionizujícího záření.⁶⁸ Využívání nevýznamných zdrojů ionizujícího záření je neomezené. Používání drobných typově schválených zdrojů ionizujícího záření⁶⁹ vzhledem k jejich vyšší potenciální nebezpečnosti potom podléhá ohlašovací povinnosti vůči SÚJB. Povinnosti ohlašovatele jsou obdobné k povinnostem drži-

---

⁶⁶Tyto a další všeobecné povinnosti je možno nalézt v §17 atomového zákona.

⁶⁷§19 a 20 atomového zákona.

⁶⁸Upraveno v § 21 odst. 1 atomového zákona.

⁶⁹Úprava typového schvalování zdrojů ionizujícího záření v §23 atomového zákona a vyhláškou Státního úřadu pro jadernou bezpečnost č. 317/2002 Sb., o typovém schvalování obalových souborů pro přepravu, skladování a ukládání jaderných materiálů a radioaktivních látek, o typovém schvalování zdrojů ionizujícího záření a o přepravě jaderných materiálů a určených radioaktivních látek (o typovém schvalování a přepravě).

tele povolení, byť je jejich rozsah pochopitelně podstatně užší. Kromě jiného je ohlašovatel povinen vést evidenci zdrojů ionizujícího záření a evidované údaje předávat SÚJB, což umožňuje efektivnější kontrolu.⁷⁰

V souvislosti s řízením o povolení se často hovoří o přístupu veřejnosti k informacím, a zvláště pak o účasti občanských sdružení a dotčených obcí. Za problematické je považováno především ustanovení §14 odst. 1 atomového zákona, dle kterého je jediným účastníkem řízení o vydání povolení žadatel. Je otázkou, zda toto ustanovení není v rozporu se závazky, které České republice vyplývají z Aarhuské úmluvy. Ústavní soud se již v minulosti zabýval otázkou možné protiústavnosti právní úpravy účastenství ve správním řízení obsažené v §14 odst. 1 atomového zákona. Bylo to v Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. IV. ÚS 2659/08, kterým se stěžovatel (jímž bylo občanské sdružení) domáhal ochrany svého práva na spravedlivý proces vyplývající mu z čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Obecné soudy se odmítly správní žalobou stěžovatele zabývat s odůvodněním, že k jejímu podání nebyl aktivně legitimován a Ústavní soud svým Usnesením jejich rozhodnutí potvrdil. Uvedl, že „stěžovatel jako právnická osoba byl a je subjektem základního procesního práva na spravedlivý proces, resp. na přístup k soudu či na soudní přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné správy, to ovšem za podmínky, že předmětem rozhodování orgánu veřejné správy byla jeho hmotná základní práva a svobody. Tak tomu však v daném případě nebylo. V řízení o povolení provozu 1. bloku Jaderné elektrárny Temelín se nejednalo a nemohlo jed-

---

⁷⁰Pro ostatní povinnosti viz §22 atomového zákona nazvaná „Povinnosti ohlašovatele“.

nat o žádné z hmotných základních práv stěžovatele, jako např. právo na život dle čl. 6 Listiny, na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí dle čl. 7 Listiny, na ochranu soukromého a rodinného života dle čl. 10 Listiny a na příznivé životní prostředí dle čl. 35 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 41 odst. 1 Listiny, a to z toho důvodu, že tato základní práva, stěžovatelem „prosazovaná“, náleží pouze osobám fyzickým. Protože tedy subjektem uvedených základních hmotných práv nemohou být právnické osoby, nesvědčí jim v tomto rozsahu základní právo dle čl. 36 odst. 2 Listiny na přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné správy. Pokud jde o názor stěžovatele stran přímé aplikovatelnosti Aarhuské úmluvy, Ústavní soud je toho názoru, že z textu této úmluvy, jež ve svém článku 1 předpokládá postupné uskutečňování obecně formulovaných cílů smluvními státy, nelze dovodit, že by tato úmluva byla přímým pramenem jakýchkoliv občanských práv či závazků, natož práv či svobod základních. Úmluva obsahuje závazky států, které mají programovou povahu a jsou průběžně realizovány smluvními stranami.“⁷¹

Dalším rozhodnutím národního soudu, které se zabývá otázkou přístupu veřejnosti k informacím, je Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. IV. ÚS 254/02. Stěžovatel označoval provoz jaderné elektrárny za ohrožující životní prostředí, majetek, zdraví a životy všech dotčených osob a provedení štěpné řetězové reakce a následné radioaktivní zamoření reaktoru za skutečnost, která přímo zasahuje do jejich ústavních práv zaručených v čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 1 protokolu č. 1 k Úmluvě, čl.

⁷¹Celé znění předmětného Usnesení Ústavního soudu dostupné na <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=62677&pos=1&cnt=1-&typ=result>.

35 odst. 1, čl. 36 a čl. 38 odst. 2 ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Dále se stěžovatel také domáhal zrušení §14 odst. 1 atomového zákona. Namítal, že pokud je žadateli o povolení dle §14 odst. 1 atomového zákona vyhověno, není nikoho, kdo by mohl žádat o přezkum rozhodnutí orgánu veřejné moci, a toto rozhodování se tak vymyká jakékoliv kontrole a možnosti přezkumu, což je v rozporu s čl. 13 Úmluvy a čl. 38 odst. 2 Listiny. Ústavní soud však konstatoval, že „právo na příznivé životní prostředí si nemohou osobovat jiné než fyzické osoby. Jenom tyto jedinci mají biologickou podstatu, která, na rozdíl od právnických osob, podléhá eventuálním negativním vlivům životního prostředí jak tomu odpovídá charakteristika životního prostředí v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Čl. 35 Listiny tak na právnické osoby vztahovat nelze (stejně i I.ÚS 282/97, ÚS, sv. 10, č. 2)“. Co se týče argumentace stěžovatele co do provozu jaderné elektrárny jako ohrožující životní prostředí, majetek a zdraví, vypořádal se s ní Ústavní soud následujícím způsobem: „ústavní záruky ochrany základních lidských práv neznamenají zákaz využívání jaderné energie k mírovým účelům v mezích stanovených zákony, přestože obecně lze souhlasit se stěžovateli v tom, že neodpovědný přístup při jejím využití v jaderných elektrárnách může vést k haváriím ohrožujícím, ne-li zcela ničícím, životní prostředí. Ústavní soud musel vzít v úvahu i to, že zásadní zvažování přínosů a rizik a posouzení vlivu na životní prostředí byla učiněna v minulosti při rozhodování o využívání atomové energie v jaderných elektrárnách. V procesu rozhodování o stavbě, a po roce 1989, o dostavbě Jaderné elektrárny T. byly zvažovány a vyhodnocovány připomínky všech subjektů dotčených samou existencí jaderné elektrárny. Uvádění jaderného zařízení do provozu je z tohoto pohledu nutným dokončováním

stavebního díla k tomuto účelu povoleného. Zprovoznění takového díla nelze podle názoru Ústavního soudu bránit způsobem, jaký zvolili stěžovatelé. Napadené rozhodnutí bylo, jak Ústavní soud zjistil ze spisu Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, vydáno na základě atomového zákona a je jedním ze stovek rozhodnutí, týkajících se spouštění prvního a druhého bloku reaktoru (Zpráva o plnění předchozích rozhodnutí a podmínek SÚJB ze dne 30. 4. 2001). Podmínky, za kterých lze druhý blok reaktoru zprovoznovat, jsou součástí řádově stovek jiných podmínek, stanovených v předchozích rozhodnutích. Ústavní soud má za to, že stanovením podmínek pro Č. jako provozovatele jaderné elektrárny (a dozoru nad jejich dodržováním) byly určeny meze pro výkon všech práv, pokud by se tím ohrožovaly hodnoty obsažené v čl. 35 Listiny. Zda tyto meze odpovídají bezpečnostním parametrům, o čemž stěžovatelé evidentně pochybují, Ústavnímu soudu nepřísluší rozhodovat. Výkon státní správy a dozoru nad jadernou bezpečností při zprovoznění jaderné technologie přísluší Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud posoudil tvrzení stěžovatelů o porušení čl. 35 odst. 1 Listiny jako zjevně neopodstatněné, když zjevnost této neopodstatněnosti je dána především povahou jimi uplatněných tvrzení.“⁷²

Kromě výše uvedených Usnesení Ústavního soudu se otázkou přístupu veřejnosti k informacím v souvislosti s problematikým §14 odst. 1 atomového zákona a jeho vztahu k §70 zákona č.

---

⁷²Celé znění předmětného Usnesení Ústavního soudu dostupné na <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43054&pos=1&cnt=1-&typ=result>.

114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny⁷³ zabýval také např. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 3. 2007, čj. 2 As 12/2006-111. V tom Nejvyšší správní soud uvedl, že „teleologický výklad vede v daném případě k závěru, že pokud by zákonodárce měl v úmyslu nastavit vztah mezi stávající normou obsaženou v § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny a novou normou upravující okruh účastníků v řízení o povolení provozu atomového zařízení tak, aby se obě tyto normy mohly uplatnit souběžně, mohl by to učinit prostým vypuštěním slova „jediným“. Pokud to tak neučinil, nelze to chápat jako formulační rozmar zákonodárce, nýbrž je třeba respektovat, že jeho úmyslem v daném případě bylo tuto novou normu konstruovat jako restriktivní, uzavřenou normativnímu dopadu jiných norem stejné právní síly a speciality, jež by potenciálně mohly vymezení okruhu účastníků v tomto typu řízení rozšířit.“ Dále také dovozuje, že pravidla

---

⁷³Znění § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny je následující: (1) Ochrana přírody podle tohoto zákona se uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení³⁴) a dobrovolných sborů či aktivů. (2) Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny (dále jen „občanské sdružení“), je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona. Tato žádost je platná jeden rok ode dne jejího podání, lze ji podávat opakovaně. Musí být věcně a místně specifikována. (3) Občanské sdružení je oprávněno za podmínek a v případech podle odstavce 2 účastnit se správního řízení, pokud oznámí svou účast písemně do osmi dnů ode dne, kdy mu bylo příslušným správním orgánem zahájení řízení oznámeno; v tomto případě má postavení účastníka řízení.³⁵) Dnem sdělení informace o zahájení řízení se rozumí den doručení jejího písemného vyhotovení nebo první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup.

obsažená v článku 6 Aarhuské úmluvy nelze pokládat za přímo vykonatelná, a nelze jim proto přiznat aplikační přednost před obyčejným zákonem ve smyslu článku 10 Ústavy ČR.⁷⁴

5.3.2 Státní dozor

Dodržování jaderné bezpečnosti dozoruje Státní úřad pro jadernou bezpečnost jakožto nezávislý ústřední orgán státní správy prostřednictvím svých inspektorů. Inspektory jaderné bezpečnosti jmenuje předseda SÚJB na základě úspěšného složení odborné zkoušky, absolvování teoretické a praktické přípravy a školení o vnitřních bezpečnostních předpisech jaderných zařízení a v neposlední řadě také po prověření jejich zdravotní a psychické způsobilosti. Základní povinností inspektorů jaderné bezpečnosti je dohlížet nad dodržováním ustanovení atomového zákona a jeho prováděcích předpisů a také nad dodržováním podmínek a rozsahu povolení uděleného SÚJB k činnostem souvisejícím s jadernou bezpečností nebo radiační ochranou. Vedle práv a povinností vyplývajících jim ze zvláštního předpisu,⁷⁵ mají inspektori i řadu dalších specifických práv a povinností stanovených v §39 odst. 4. atomového zákona. Mezi práva inspektorů tak patří např.: vstupovat kdykoliv do objektů, zařízení a provozů, na pozemky a do jiných prostor kontrolovaných osob, kde se provádějí činnosti související s využíváním jaderné energie nebo činnosti vedoucí k ozáření, požadovat důkazy o plnění všech stanovených povinností při zajišťování jaderné bezpečnosti, radiační

---

⁷⁴Celé znění předmětného Rozsudku Nejvyššího správního soudu dostupné na http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2006/00122As_-0600111A_prevedeno.pdf.

⁷⁵Zákon ČNR č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění zákona č. 166/1993 Sb.

ochrany, fyzické ochrany, havarijní připravenosti jaderného zařízení a technické bezpečnosti vybraných zařízení, provádět měření a odebírat u kontrolovaných osob vzorky potřebné pro kontrolu dodržování atomového zákona a dalších předpisů vydaných na jeho základě. Pravomoci inspektorů jaderné bezpečnosti jsou širší než pravomoci dané zákonem o státní kontrole, což je dáno zvláštností jaderného provozu. Inspektoři mohou svá práva vykonávat pouze v rámci kontrolní činnosti a nesmí přitom ohrozit jadernou bezpečnost.

5.3.3 Ekonomické nástroje

Mezi ekonomické nástroje sloužící k zajištění a udržení jaderné bezpečnosti patří jaderný účet, obligatorní pojištění provozovatele jaderného zařízení a spoluúčast státu na likvidaci starých zátěží. Podrobněji je o jednotlivých ekonomických nástrojích pojednáno v jiných kapitolách této práce.

5.3.4 Klasifikace zdrojů ionizujícího záření

Za další základní nástroj sloužící k zajištění jaderné bezpečnosti lze považovat i klasifikaci jednotlivých zdrojů ionizujícího záření. Atomový zákon rozlišuje zdroje umělé a přírodní a upravuje ochranu před ozářením z obou typů. Podle míry ohrožení zdraví osob a životního prostředí se zdroje ionizujícího záření dále dělí na a) nevýznamné, při nakládání s nimiž nehrozí vznik radiační nehody ani radioaktivního odpadu, b) drobné, při nakládání s nimiž sice nehrozí vznik radiační nehody, ale může vznikat radioaktivní odpad, c) jednoduché, při nakládání s nimiž existuje riziko vzniku radiační nehody, avšak nehrozí radiační nehoda s akutními účinky na zdraví, d) významné, při nakládání s nimiž exis-

tuje riziko vzniku radiační nehody s možnými akutními účinky na zdraví a konečně e) velmi významné, u kterých existuje možnost vzniku radiační havárie (jedná se o jaderné elektrárny).⁷⁶ Atomový zákon obsahuje samostatnou úpravu některých úseků ochrany před ionizujícím zářením. Konkrétně se jedná o: ozáření z přírodních zdrojů, ze stavebních materiálů a vody (§6 atomového zákona), lékařské ozáření (§7 atomového zákona), uvádění radionuklidů (tzn. vypouštění či ukládání materiálů, předmětů nebo látek obsahujících či znečištěných radionuklidy, které však nejsou radioaktivním odpadem) do životního prostředí (§8 atomového zákona) a používání nevýznamných a drobných zdrojů záření (§21 atomového zákona).⁷⁷

5.4 Radiační ochrana

Významnou součástí právní úpravy v oblasti mírového využívání jaderné energie tvoří radiační ochrana. Pod tou si lze představit systém technických a organizačních opatření k omezení ozáření fyzických osob a k ochraně životního prostředí.⁷⁸ Vzhledem k tomu, že předmětem radiační ochrany je především dlouhá řada technických norem, existuje poměrně málo mezinárodních smluv, které by se jí zabývaly. Výjimku tvoří např. úmluva Mezinárodní organizace práce nazvaná „Úmluva o ochraně pracovníků před ionizujícím zářením“, z roku 1960 (Convention concer-

---

⁷⁶Podrobné řazení jednotlivých zdrojů ionizujícího záření do každé skupiny lze nalézt v §6-10 vyhlášky SÚJB č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně.

⁷⁷DAMOHOŘSKÝ, Milan, DROBNÍK, Jaroslav. Ochrana před zvláštními zdroji. In: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související*. 2., přepracované a rozšířené vyd. Praha: C.H. Beck, 1997. s. 376-378. ISBN 34-064-2183-0.

⁷⁸§2 písm. e) atomového zákona.

ning the Protection of Workers against Ionising Radiations).⁷⁹ Kromě této Úmluvy byla přijata řada doporučení v rámci specializovaných mezinárodních organizací, např. Zakladní bezpečnostní normy radiační ochrany, které byly roku 1982 schváleny společně Mezinárodní organizací práce, Agenturou pro jadernou energii a Světovou zdravotnickou organizací.⁸⁰ V českém právním řádu je kromě samotného atomového zákona radiační ochrana upravena především vyhláškou SÚJB č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně. Ozářením je nutno chápat vystavení fyzických osob nebo životního prostředí ionizujícímu záření. Teoreticky lze ozářením dle původu vzniku rozdělit do několika kategorií. Nejčastější je profesní ozářením fyzických osob v souvislosti s výkonem práce při činnostech vedoucích k ozářením, na pomyslném druhém místě se co do četnosti nachází lékařské ozářením fyzických osob v rámci jejich lékařského vyšetření nebo léčby, v rámci pracovně lékařské péče a preventivních zdravotních služeb, dobrovolné účasti zdravých osob nebo pacientů na lékařském nebo biolékařském, diagnostickém nebo terapeutickém výzkumném programu, v rámci poskytování pomoci osobám podstupujícím lékařské ozářením, lékařsko-právních postupů bez lékařské indikace. Dalším typem ozářením je ozářením obyvatel zahrnující všechna ozářením s výjimkou profesního a lékařského ozářením fyzických osob, havarijní ozářením fyzických osob v důsledku radiační nehody nebo radiační havárie, přetrvávající ozářením vyplývající z dlouhodobých následků po radiační mimořádné situaci nebo vyplývající z činnosti vedoucí k ozářením, jejíž výkon byl ukončen, a konečně potenciální ozářením, které nelze s jistotou předvídat,

---

⁷⁹Ratifikována ČSSR dne 21. 1. 1964.

⁸⁰ŠTURMA, Pavel. Mezinárodněprávní úprava mírového využívání jaderné energie (vybrané problémy). *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. IV, s. 92-107. ISSN 1210-9126.

avšak pravděpodobnost jeho vzniku lze předem odhadnout.⁸¹

V České republice funguje hustá Radiační monitorovací síť, jejímž úkolem je neustále sledovat radiační situaci na území ČR. Činnost Radiační monitorovací sítě zajišťuje Státní ústav radiační ochrany (dále jen „SÚRO“), jehož ředitel je přímo podřízen předsedovi SÚJB, jenž ho jmenuje a odvolává. Subjekty provádějících samotný monitoring jsou: SÚJB, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo financí. Data získaná díky Radiační monitorovací síti jsou využívána k hodnocení stavu radiace a v případě překročení limitů stanovených pro ozáření k zavedení opatření vedoucích k normalizaci této situace. Kromě zajištění provozu Radiační monitorovací sítě má SÚRO dále za úkol zajišťovat odborné, metodické, vzdělávací, informační a výzkumné činnosti související s výkonem státní správy v oblasti ochrany před ionizujícím zářením, systematicky vyhledávat budovy se zvýšenou koncentrací radonu a vést s tím související databáze sloužící k hodnocení vystavení fyzických osob ionizujícímu záření, vypracovávat odborná stanoviska a zprávy a poskytovat konzultace a další odbornou činnost v oboru radiační ochrany. Kromě toho funguje i skupina pracovníků SÚRO, která v terénu analyzuje situaci po radiačních nehodách a mimořádných událostech.

Základním nástrojem využívaným českou legislativou k zajištění radiační ochrany je stanovení limitů ozáření. Autorizované limity ozáření stanovuje SÚJB a jejich momentální výše je upravena vyhláškou SÚJB č. 307/2002 Sb., o radiační ochraně.

---

⁸¹Státní úřad pro jadernou bezpečnost. *Věcný záměr atomového zákona*. Praha, 2010.

Rozlišuje obecné limity, které nesmějí být překročeny, a odlišné limity pro radiační pracovníky a učně a studenty, kteří jsou ionizujícímu záření vystaveni vědomě, dobrovolně a po poučení o rizicích s tím spojených po dobu své specializované přípravy na výkon povolání se zdroji ionizujícího záření. Existují však i ozáření, která těmto limitům nepodléhají. Jedná se o lékařské ozáření, ozáření z přírodních zdrojů (kromě ozáření z těch přírodních zdrojů, které jsou záměrně využívány pro své radioaktivní, štěpné nebo množivé vlastnosti), prováděcím předpisem stanovených případů, kdy je toto ozáření významně zvýšené a ozáření havarijní.

Držitelé povolení dle §9 odst. 1 atomového zákona, ohlašovatelé dle §21 odst. 1 atomového zákona a další osoby nakládající se zdroji ozáření mají povinnost zajistit fyzickou ochranu a zabezpečení zdrojů ozáření. Nároky kladené na fyzické zabezpečení zdrojů ozáření jsou závislé na možném nebezpečí hrozícím v případě zneužití či ohrožení takových zdrojů. Kromě toho mají výše uvedené osoby též povinnost zajistit soustavný dohled nad radiační ochranou v rozsahu odpovídajícímu zdroji ionizujícího záření, s nimiž nakládají. Povinnost fyzické ochrany zdrojů ozáření lze vzhledem k tomu, že směřuje nejen k ochraně před radiací, ale i k ochraně jaderných zařízení, považovat i za nástroj zajištění jaderné bezpečnosti obecně.

5.5 Havarijní připravenost

Pod pojmem havarijní připravenost atomový zákon dle §2 písm. g) rozumí schopnost rozpoznat vznik radiační mimořádné situace a při jejím vzniku plnit opatření stanovená havarijními plány. Kromě atomového zákona lze najít úpravu havarijní připrave-

nosti a související problematiky v zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) a v zákoně č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů ve znění pozdějších předpisů (zákon o prevenci závažných havárií).

Případy, kdy dojde k narušení jaderné bezpečnosti se nazývají a) radiační nehoda (tj. událost, která má za následek nepřipustné uvolnění radioaktivních látek, ionizujícího záření nebo nebo nepřipustné ozáření fyzických osob)⁸² nebo za b) radiační havárie (tj. radiační nehoda, jejíž následky vyžadují naléhavá opatření na ochranu obyvatelstva a životního prostředí).⁸³ Kromě toho operuje atomový zákon ještě s pojmem „radiační mimořádná situace“, kterou rozumí situaci následující po radiační havárii nebo po takové radiační nehodě nebo po takovém zjištění zvýšené úrovně radioaktivity nebo ozáření, které vyžaduje naléhavá opatření na ochranu fyzických osob.⁸⁴ Těmto případům má zabránit další ze základních nástrojů zajištění havarijní připravenosti, kterým je atomové havarijní plánování. Jedná se o strukturovaný systém koncepčních nástrojů, jejichž účelem je zajistit jadernou bezpečnost v rámci předvídání či likvidace nepříznivých následků, ke kterým může dojít při využívání jaderné ener-

---

⁸²Definice dle §2 písm. k) atomového zákona.

⁸³Definice dle §2 písm. l) atomového zákona.

⁸⁴Definice dle §2 písm. m) atomového zákona.

gie nebo ionizujícího záření. Jsou jedním z vyjádření principu prevence v atomovém právu. Atomový zákon dále rozlišuje jednotlivé druhy havarijních plánů, kterými jsou vnitřní havarijní plán (pro prostory jaderného zařízení nebo pracoviště, kde se vykonávají radiační činnosti), havarijní řád (pro přepravu jaderných materiálů nebo zdrojů ionizujícího záření) a vnější havarijní plán (pro oblast v okolí jaderného zařízení nebo pracoviště, kde se nachází zdroj ionizujícího záření, v níž se na základě výsledků rozborů možných následků radiační havárie uplatňují požadavky z hlediska havarijního plánování, která se nazývá zóna havarijního plánování). Vypracované dokumenty havarijního plánování podléhají schválení SÚJB a jejich existence je jednou z podmínek získání povolení SÚJB pro činnost na úseku využívání jaderné energie či ionizujícího záření. Tato povinnost žadatelům vyplývá jednak z §13 atomového zákona a jednak z přílohy předmětného zákona, ve které jsou specifikovány obsahy jednotlivých dokumentací požadovaných pro vydání příslušného povolení. Další zvláštní povinnosti potom vyplývají držitelům povolení na základě §19 atomového zákona pro případ vzniku radiační nehody. Jde například o povinnost neprodleně vyrozumět příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, SÚJB a další dotčené orgány o vzniku nebo podezření na vznik radiační havárie, neprodleně zajistit varování obyvatelstva v zóně havarijního plánování, zajistit neprodlenou likvidaci následků radiační nehody atd.

Podrobnější úpravu vnitřního havarijního plánu a havarijního řádu obsahuje vyhláška SÚJB č. 318/2002 Sb., o podrobnostech k zajištění havarijní připravenosti jaderných zařízení a pracovišť se zdroji ionizujícího záření a o požadavcích na obsah vnitřního

havarijního plánu a havarijního řádu. Vyhláška ve svém §15 odst. 1 stanoví, jaká má být vnitřní struktura vnitřního havarijního plánu a v odst. 2 téhož paragrafu přikazuje povinnou revizi vnitřního havarijního plánu minimálně každé tři roky a v případě změny podmínek majících dopad na zjištění havarijní připravenosti musí být změna vnitřního havarijního plánu předložena ke schválení SÚJB bez zbytečného odkladu. Kromě toho vyhláška připouští vytvoření společného vnitřního havarijního plánu v případě, že jeden žadatel (resp. držitel povolení) žádá o povolení (resp. provozuje) radiační činnosti na více pracovištích. Podobně je v §16 předmětné vyhlášky upraven i havarijní řád, u kterého je navíc stanoveno, že při přepravách v provozu držitele povolení může být součástí vnitřního havarijního plánu.

Vnější havarijní plán je třetím nástrojem na úseku havarijního plánování. Jeho zpracování souvisí s obecnou úpravou havarijního plánování, jejíž právní rámec je obsažen v nařízení vlády č. 11/1999 Sb., o zóně havarijního plánování. Návrh na stanovení zóny havarijního plánování podle něj předkládá SÚJB držitel povolení k umístění, výstavbě nebo provozu jaderného zařízení, nebo pracoviště s velmi významným zdrojem ionizujícího záření. Návrh zón havarijního plánování se dle vyhlášky Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, zanesou do textové a grafické části územního plánu. Samotná úprava obsahu, zpracování a schvalování vnějších havarijních plánů je potom obsažena zejména v zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášce Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného sys-

tému.⁸⁵

5.6 Nakládání s radioaktivním odpadem

Jedno z největších možných ohrožení životního prostředí představuje v oblasti jaderné bezpečnosti nakládání s radioaktivními odpady. V oblasti mezinárodního práva existuje relativně nová úprava této problematiky. Roku 1997 byla přijata Společná úmluva o bezpečnosti nakládání s vyhořelým jaderným palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady („Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management“, platná od roku 2001).⁸⁶ Tato Úmluva nemá povahu samovykonatelného předpisu, avšak stanovuje celou řadu podmínek, které většina signatářských států respektuje a reflektuje v národní právní úpravě. Jedná se např. o zásadu, že radioaktivní odpady mají být uloženy v tom státě, kde vznikly, nebo o předpoklad vytvoření systému veřejnoprávních povolení v oblasti nakládání s radioaktivními odpady. V evropském právu se nakládání s radioaktivním odpadem věnuje Směrnice Rady č. 2011/70/Euratom ze dne 19. července 2011, kterou se stanoví rámec Společenství pro odpovědné a bezpečné nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem. Povinnost implementovat tuto Směrnici do svého právního řádu mají členské státy do 23. 8. 2015. Jedna z největších změn, které je v souvislosti s implementací Směrnice nutno pro-

---

⁸⁵PRŮCHOVÁ, Ivana. Základní právní prostředky na úseku atomového havarijního plánování. In: *Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva : sborník z konference : mezinárodní česko-polsko-slovenská konference konaná na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 24. až 26. října 2002 v Praze*. Praha: Ediční středisko PF UK, 2003, s. 198-203. ISBN 80-85889-4.

⁸⁶Vyhlášena pod č. 3/2012 Sb. m. s.

vést, je zajištění informovanosti a aktivní účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech. Další související změnou je novela zákona č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, kterou se odpady po těžbě a úpravě radioaktivních nerostů dostávají pod působnost tohoto zákona.⁸⁷

Radioaktivní odpady jsou atomovým zákonem definovány v §2 písm. r) jako „látky, předměty nebo zařízení obsahující radionuklidy nebo jimi kontaminované, pro něž se nepředpokládá další využití“. Nejde tak pouze o produkty využívání jaderné energetiky, ale i o další odpady vznikající ve zdravotnictví, výzkumu, průmyslu, apod. Od radioaktivních odpadů je zákonem odlišena úprava vyhořelého jaderného paliva. Vzhledem k tomu, že i po využití jaderného paliva v jaderném reaktoru se v něm i nadále nachází velké množství uranu a plutonia využitelných k výrobě nového paliva (a kromě toho vyhořelé jaderné palivo obsahuje i produkty štěpení, jejichž využití je však zatím ve fázi teoretického bádání), je s ním vlastník povinen nakládat tak, aby nebyla ztížena možnost jeho další úpravy. Vyhořelé jaderné palivo se považuje za radioaktivní odpad až poté, co jej za radioaktivní odpad prohlásí SÚJB (§24 odst. 3 atomového zákona). Pojem nakládání s radioaktivním odpadem v sobě kromě dalšího⁸⁸ zahrnuje dvě oblasti upravené národní legislativou, a to

---

⁸⁷Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů.

⁸⁸Pojem „nakládání s radioaktivním odpadem“ zavádí Společná úmluva o bezpečnosti nakládání s vyhořelým jaderným palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady z roku 1997. Chápe jej jako všechny činnosti, včetně činností spojených s vyřazováním z provozu, které se vztahují k manipulaci, předběžnému zpracování, zpracování, úpravě, skladování nebo ukládání radioaktivních odpadů, s výjimkou přepravy mimo areál zařízení.

sice skladování a ukládání radioaktivních odpadů.⁸⁹ Radioaktivní odpady je možno dělit na nízko-, středně- a vysokoaktivní.⁹⁰ Vypořádání se s nízko- a středněaktivními odpady je zajištěno jejich ukládáním do přípovrchových úložišť.⁹¹ Problém však stále představuje, jak vyřešit ukládání vysokoaktivního odpadu a vyhořelého jaderného paliva. Po dlouhých odborných debatách se přistoupilo k řešení tzv. „hlubinného úložiště“, které bude vytvořeno ve vysoce resistantních hlubinných horninových formacích. Projekt hlubinného úložiště je obsažen v Koncepci nakládání s radioaktivními odpady a s vyhořelým jaderným palivem v České republice z roku 2002. Ta obsahuje jednotlivé fáze tvorby hlubinného úložiště a jeho zprovoznění předpokládá roku 2065. V současnosti probíhá fáze vyhledávání vhodné lokality a s tím související geologický průzkum. Ten je možný za splnění podmínek v zákoně č. 62/1988 Sb., o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu a v zákoně č. 44/1988 Sb., o ochraně a využívání nerostného bohatství (horní zákon). Do doby, než bude hlubinné úložiště vytvořeno a zprovozněno, skladují se vysokoaktivní odpady a vyhořelé jaderné palivo v meziskladu vyhořelého

---

⁸⁹Definice obou pojmů lez nalézt v atomovém zákoně. Dle §2 písm. s) rozumí skladováním radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva předem časově omezené umístění radioaktivních odpadů nebo vyhořelého, případně ozářeného jaderného paliva do určených prostorů, objektů nebo zařízení, a dle §2 písm. t) ukládáním radioaktivních odpadů trvalé umístění radioaktivních odpadů do prostorů, objektů nebo zařízení bez úmyslu jejich dalších přemístění.

⁹⁰HANDRLICA, Jakub. Formy právní úpravy v oblasti mírového využití jaderné energie. In: *Jaderné právo*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2012, s. 28-32. ISBN 978-80-87284-33-9.

⁹¹V České republice existují tři aktivní přípovrchová úložiště: „Richard“ u Litoměřic, „Bratrství“ u Jáchymova a největší je úložiště „Dukovany“ v areálu jaderné elektrárny Dukovan.

jaderného paliva v jaderné elektrárně Dukovany.

Úprava radioaktivních odpadů v atomovém zákoně má povahu zvláštní úpravy vůči obecné úpravě v zákoně č. 238/1991 Sb., o odpadech, ve znění zákona č. 300/1995 Sb. Zákon o odpadech se proto pro nakládání s radioaktivními odpady nepoužije. Veškeré náklady spojené s nakládáním s radioaktivními odpady od jejich vzniku až po jejich uložení nese vlastník radioaktivních odpadů, případně jiná fyzická nebo právnická osoba, která nakládá s věcí vlastníka tak, že při její činnosti vznikají radioaktivní odpady. Převod práva k nakládání s radioaktivními odpady je možný pouze na základě písemné smlouvy. V §25 atomového zákona je stanoveno pravidlo vycházející ze Společné úmluvy o bezpečnosti nakládání s vyhořelým jaderným palivem a o bezpečnosti při nakládání s radioaktivními odpady, které říká, že za podmínek stanovených atomovým zákonem ručí stát za bezpečné ukládání všech radioaktivních odpadů, včetně monitorování a kontroly úložišť i po jejich uzavření. Důvodem pro toto zakotvení ručení státu je, že ukládání radioaktivních odpadů je tak dlouhodobá činnost, že někteří původci radioaktivních odpadů již v době jejich ukládání nemusejí existovat. Stát je zároveň zárukou určité kvality a bezpečnosti v ukládání radioaktivních odpadů, neboť nechala-li by se tato odpovědnost čistě na soukromých osobách, bylo by v jejich zájmu radioaktivní odpady zlikvidovat spíše co nejrychleji a především nejlevněji.

Správa úložišť radioaktivních odpadů

Roku 1997 byla Rozhodnutím ministra průmyslu a obchodu č. 107/97, vydaného na základě §26 atomového zákona, zřízena Správa úložišť radioaktivních odpadů (dále jen „SÚRAO“) ja-

kožto organizační složka státu. Předmětem její činnosti je příprava, výstavba, uvádění do provozu, provoz a uzavření úložišť radioaktivních odpadů a monitorování jejich vlivu na okolí, nakládání s radioaktivními odpady, úprava vyhořelého nebo ozářeného jaderného paliva do formy vhodné pro uložení nebo následné využití, vedení evidence převzatých radioaktivních odpadů a jejich původců atd. viz §26 odst. 3 písm. a) - m) atomového zákona. Jestliže původce splní podmínky přijatelnosti stanovené SÚJB, je SÚRAO povinna od něj převzít radioaktivní odpady. SÚRAO je však povinna převzít i radioaktivní odpady, které nevyhovují podmínkám přijatelnosti. V takovém případě zajistí jejich úpravu do formy splňující podmínky přijatelnosti na úložiště nebo zajistí jejich bezpečné skladování. SÚRAO má potom nárok náhradu nákladů (§31 atomového zákona).

Činnost SÚRAO je financována z tzv. jaderného účtu. Jaderným účtem se přitom rozumí zvláštní zúčtovací účet vedený u ČNB, který spravuje Ministerstvo financí. Příjmy jaderného účtu jsou tvořeny zejména prostředky získanými od původců radioaktivních odpadů, úroků z jaderného účtu, výnosů z operací s prostředky jaderného účtu na finančním trhu, příjmy SÚRAO a platby zprostředkované SÚRAO, dotace, dary, granty a jiné příjmy.

Kapitola 6

ODPOVĚDNOST ZA JADERNÉ ŠKODY

6.1 Česká právní úprava odpovědnosti za jaderné škody

V oblasti odpovědnosti za jaderné škody je Česká republika signatářem významných mezinárodních dokumentů. Tím nejzásadnějším je Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963 (Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage, v ČR vyhlášena Sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 133/1994 Sb.) a s ní související Společný protokol týkající se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy o občanskoprávní odpovědnosti v oblasti jaderné energie (Convention on Third Party Liability in the field of Nuclear Energy, podepsána roku 1960 v Paříži),⁹² který si kladl za úkol sjednotit

---

⁹²Pařížská úmluva byla uzavřena jako regionální smlouva členy OECD, zatímco Vídeňská úmluva má charakter smlouvy otevřené k přistoupení všem členům OSN. Obě úmluvy obsahují shodnou právní úpravu co do obecných principů. Rozdíly lze nalézt např. v ustanoveních o výši částek, do kterých jsou provozovatelé jaderných zařízení odpovědni za jaderné škody nebo ve výši jejich obligatorního pojištění. Blíže viz HANDRLICA, Jakub. Aktuální trendy a výzvy v oblasti právní úpravy odpovědnosti za jaderné

obě zmíněné úmluvy, jež se souhlasně zabývají problematikou odpovědnosti za jaderné škody. Vídeňská úmluva byla roku 1997 revidována Protokolem, kterým se mění Vídeňská úmluva z roku 1963. Tyto dokumenty doplňuje ještě Úmluva o dodatkovém odškodnění jaderných škod z roku 1997 (Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage), jejíž cílem je vytvořit systém k zajištění prostředků, které by měly být použity k odškodnění více obětí. Protokol, kterým se mění Vídeňská úmluva z roku 1963 a Úmluva o dodatkovém odškodnění jaderných škod zatím Česká republika neratifikovala. V národním právním řádu je odpovědnost za jaderné škody upravena v Hlavě páté atomového zákona nazvané „Občanskoprávní odpovědnost za jaderné škody“. Dle §32 odst. 2 atomového zákona se pro případy neupravené závaznými mezinárodními smlouvami nebo samotným atomovým zákonem použijí ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

6.2 Povaha jaderné škody

Základní pojmy a pravidla v oblasti odpovědnosti za jaderné škody jsou dány Vídeňskou úmluvou. Jadernou škodu Vídeňská úmluva definuje v čl. I, písm. k) jako ztrátu života, jakékoliv osobní zranění nebo jakoukoliv ztrátu či poškození majetku, které vzniklo nebo je důsledkem radioaktivních vlastností nebo kombinace radioaktivních vlastností s toxickými, výbušnými nebo jinými nebezpečnými vlastnostmi jaderného paliva nebo radioaktivních produktů či odpadu v jaderném materiálu nebo z jaderného materiálu vycházejícího nebo pocházejícího z jaderného zařízení nebo zasílané do něho. Dále Vídeňská úmluva doplňuje, škody v evropském kontextu. In: *Acta universitatis Carolinae Iuridica*. 2008. ISSN 0323-0619.

že jde také o jakoukoliv jinou ztrátu či poškození takto vznikající či vyplývající, pokud takto stanoví právo příslušného soudu a v rozsahu jím stanoveném. Atomový zákon tuto definici doplňuje §34 odst. 2 o škodu vzniklou vynaložením nákladů na nezbytná opatření k odvracení nebo snížení ozáření nebo k obnovení původního nebo obdobného stavu životního prostředí, pokud byla tato opatření vyvolána v důsledku jaderné události a povaha škody to umožňuje. Pojem „jaderná událost“ je Vídeňskou úmluvou chápán jako případ či série případů majících stejný původ, který způsobuje jadernou škodu. Za jadernou událost nelze považovat jakoukoliv událost v jaderném zařízení, ale jen takovou, která má souvislost s jeho zvláštním provozem. Za jadernou škodu se také nepovažuje škoda vzniklá osobám dlouhodobým vystavením ionizujícímu záření, které však nevzniklo z důvodu jaderné události (např. pracovníkům v jaderné elektrárně).

Subjektem odpovídajícím za jadernou škodu je obecně provozovatel jaderného zařízení, není-li stanoveno jinak. Dle atomového zákona se provozovatelem odpovědným za jadernou škodu míní držitel povolení k provozu jaderného zařízení nebo jakékoliv činnosti spojené s užíváním jaderného zařízení nebo držitel povolení k přepravě jaderných materiálů (§33 odst. 1).

6.3 Objektivní odpovědnost za jadernou škodu

Ve svém čl. IV odst. 1 Vídeňská úmluva stanoví, že odpovědnost provozovatele jaderného zařízení za jadernou škodu je absolutní. Následně však vyjmenovává možné liberační důvody. Z toho lze dovodit, že se fakticky míní odpovědnost objektivní a nikoliv odpovědnost absolutní ve smyslu nemožnosti se odpo-

vědnosti vyhnout, jak absolutní odpovědnost chápe právní teorie.⁹³ Odpovědnosti se může provozovatel jaderného zařízení zprostit, jestliže byla jaderná škoda způsobena hrubou nedbalostí poškozené osoby nebo jednáním či opomenutím takovéto osoby učiněným s úmyslem škodu způsobit. Provozovatel dle Úmluvy rovněž nebude odpovědný za jadernou škodu vzniklou v důsledku ozbrojeného konfliktu, nepřátelství, občanské války, povstání nebo přírodních pohromy výjimečného charakteru.⁹⁴

Odpovědnost provozovatele za jaderné škody je omezena co do výše. Tato zásada je zakotvena v čl. V odst. 1 Vídeňské úmluvy. Důvodem pro přistoupení k takovému řešení byly především obavy z toho, že případná neomezená odpovědnost za škody by byla pro provozovatele natolik neúnosná, že by mohla vést až k faktické likvidaci průmyslového využívání jaderné energie. Ve vnitrostátní úpravě tomuto principu odpovídá §35 atomového zákona. Ten stanoví omezení odpovědnosti držitele povolení na částku 8 mld. Kč v případě jaderných zařízení pro energetické účely, sklady a úložiště vyhořelého jaderného paliva, určeného pro tato zařízení, nebo jaderné materiály, vzniklé zpracováním tohoto paliva. U ostatních jaderných zařízení a přeprav je částka stanovena na 2 mld. Kč. Jde sice o velmi vysoké částky, avšak jaderné škody mohou svou povahou těchto částek nejen dosáhnout, ale dokonce je i překročit.

---

⁹³Bliže např. KNAPP, Viktor. Odpovědnost. In: *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, s.200-201. ISBN 80-7179-028-1.

⁹⁴PSUTKA, Jindřich. Náhrada jaderných škod. In: *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 295-316. ISBN 978-807-3575-595.

Provozovatel jaderného zařízení je povinen sjednat pojištění své odpovědnosti za jadernou škodu, přičemž pojistná částka nesmí být nižší než 2 mld. Kč pro jaderná zařízení pro energetické účely, sklady a úložiště vyhořelého jaderného paliva, určeného pro tato zařízení, nebo jaderných materiálů, vzniklých zpracováním tohoto paliva a 300 mil. Kč pro ostatní jaderná zařízení a přepravy (§36 atomového zákona). Je-li přiznán nárok na náhradu jaderné škody a nejsou-li hrazeny z povinného pojištění provozovatele nebo jiného finančního zajištění, poskytuje stát záruku za uspokojení tohoto nároku do výše 8 mld. Kč po vyčerpání plnění pojistitele v rozsahu 2 mld. Kč (resp. 2 mld. Kč po vyčerpání plnění pojistitele v rozsahu 300 mil. Kč). Rozsah a způsob náhrady škody se stanoví dle občanského zákoníku a platných cenových předpisů. Subjektivní lhůta promlčení práva na náhradu jaderné škody je tři roky⁹⁵ a objektivní lhůtu atomový zákon stanoví na deset let.⁹⁶

V případě, že dojde ke vzniku jaderné škody, je v praxi možné, že vzhledem k jejímu rozsahu svou příslušnost dovodí hned několik národních soudů z různých postižených zemí. V takovém případě by hrozilo kalkulování osob uplatňujících svůj nárok na náhradu škody s tím, ve které zemi je pro ně právní úprava nejvýhodnější. V obecné rovině by též docházelo k ohrožení právní jistoty. Otázkou soudní příslušnosti se zabývá Vídeňská úmluva v čl. XI. V jeho odst. 1 říká, že pravomoc projednávat žaloby související s náhradou jaderné škody mají soudy smluvní strany, na jejímž území došlo k jaderné události. Jestliže k jaderné udá-

⁹⁵Tzn. tři roky od okamžiku, kdy se poškozený o události vedoucí k jaderné škodě dozvěděl.

⁹⁶Tzn., že uplyne deset let od samotné jaderné události vedoucí k jaderné škodě.

losti dojde mimo území jednoho ze smluvních států, nebo místo jaderné události nelze s určitostí stanovit, budou k projednání žalob příslušné soudy státu zařízení, jehož provozovatel je odpovědný (čl. XI. odst. 2 Vídeňské úmluvy). Vídeňská úmluva pamatuje i na případy, kdy se jaderná událost odehraje zčásti na území smluvní strany a zčásti na území země, která není smluvní stranou. V takovém případě je dána pravomoc soudů smluvní strany Vídeňské úmluvy. V každém dalším možném případě bude pravomoc soudů založena dohodou smluvních stran, které by byly příslušné dle čl. XI. odst. 1 a 2.⁹⁷ Ačkoliv se jedná v kontextu atomového práva o důležitou otázku, česká národní právní úprava pravomoc soudů ve věcech žalob na náhradu jaderných škod vůbec neřeší.

6.4 Deliktní odpovědnost v atomovém právu

Atomový zákon obsahuje systém správních deliktů a pokut, s jejichž pomocí trestá porušení povinností souvisejících s jadernou bezpečností a ionizujícím zářením. Nad dodržováním povinností plynoucích z atomového zákona dohlíží inspektoři SÚJB. V případě, že inspektor zjistí u kontrolované osoby nedostatky, je oprávněn požadovat zjednání nápravy, uložit kontrolované osobě provedení technických kontrol, revizí nebo zkoušek provozní způsobilosti zařízení, odebrat oprávnění zvláštní odborné způsobilosti zaměstnanci kontrolované osoby nebo navrhnout uložení pokuty.⁹⁸ SÚJB může dále v případě nebezpečí hrozícího jaderné

⁹⁷Toto pravidlo zakládá Vídeňská úmluva v čl. XI odst. 3 písm. b).

⁹⁸Výši pokuty a další podmínky jejího uložení obsahují §41 a 42 atomového zákona. Rozsah možných udělovaných pokut je velmi široký s ohledem na možné důsledky pokutovaných činností. Výše pokut začíná na 100 tisíci Kč zaměstnanci kontrolované osoby za zkresení nebo zatajení skuteč-

bezpečnosti vydat předběžné opatření, které by ukládalo kontrolované osobě snížit výkon nebo zastavit provoz jaderného zařízení. Úprava správních deliktů a jejich sankcionování je v atomovém zákoně velmi stručná a poskytuje SÚJB širokou diskreční pravomoc.

6.4.1 Trestné činy ohrožující jadernou bezpečnost

Kromě správních deliktů obsažených v atomovém zákoně pamatuje na dodržování jaderné bezpečnosti a mírové využívání jaderné energie i zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Ten ve své Hlavě VII nazvané „Trestné činy obecně nebezpečné“, Díle 1 „Trestné činy obecně ohrožující“ upravuje trestné činy související s ohrožením nebo porušením jaderné bezpečnosti. Jedná se zejména o trestný čin Nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky dle §281 trestního zákoníku, kterého se dopustí ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, přechovává anebo jinému obstará radioaktivní látku nebo předměty určené k její výrobě. Dalším trestným činem souvisejícím s ohrožením jaderné bezpečnosti je trestný čin Nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu dle §282 předmětného zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, přechovává anebo jinému obstará výchozí jaderný materiál nebo předměty určené k jeho výrobě.

---

ností důležitých pro výkon dozoru nebo za neposkytnutí součinnosti a dosahuje až po 100 milionů Kč tomu, kdo poruší zákaz využívání jaderné energie k jiným než mírovým účelům.

Trestní zákoník kromě výše uvedených dvou specifických trestných činů postihuje také trestné činy spáchané v souvislosti s technologiemi a zbožím dvojího užití, jež jsou upraveny v jeho Díle 3 (Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou) Hlavy VI zabývající se trestnými činy hospodářskými. Jmenovitě jsou to trestné činy Porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití (§262 trestního zákoníku), kterého se dopustí ten, kdo bez platného povolení vyveze zboží nebo technologie dvojího užití, dále Porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití (§263 trestního zákoníku), jehož se dopustí ten, kdo poruší nebo nesplní důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, a způsobí tím, že je neoprávněně vydáno povolení k vývozu zboží nebo technologií dvojího užití anebo že takové zboží unikne z evidence. Posledním trestným činem, jenž může být spáchán v souvislosti s nakládáním s technologiemi dvojího užití, je trestný čin Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití (§264 trestního zákoníku), kterého se dopustí ten, kdo dosáhne na základě nepravdivého nebo neúplného údaje vydání povolení k vývozu zboží nebo technologií dvojího užití nebo ten, kdo podklady potřebné pro evidenci vývozu zboží a technologií dvojího užití zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými, zatají nebo evidenci nevede anebo kdo učiní zásah do technického nebo programového vybavení počítače, v němž se vede evidence tohoto zboží a technologií. Kromě trestného činu Porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití obsahuje právní úprava všech výše zmiňovaných trestných činů kromě základní skutkové podstaty i skutkovou podstatu kvalifikovanou, která odůvodňuje uložení vyššího trestu.

6.4.2 Trestní odpovědnost právnických osob

Dnem 1. ledna 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁹⁹ V §7 zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vyjmenovává trestné činy, které mohou být spáchány právnickou osobou. V tomto taxativním výčtu lze nalézt i trestné činy dle §281 a §282 trestního zákoníku. V oblasti udržování jaderné bezpečnosti se jedná o významný pokrok, neboť provozovateli jaderných zařízení budou v praxi častěji spíše právě právnické osoby. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob tak umožnil jejich případné trestní stíhání v případě porušení jejich základních povinností souvisejících s udržováním a zajišťováním jaderné bezpečnosti. Zákonu však lze vytknout, že do výčtu trestných činů v §7 nezahrnuje trestné činy související se zneužitím technologií dvojího využití (§263, §264 a §265 trestního zákoníku), které se zaměřují na mírové využívání jaderné energie. V zájmu právní opatrnosti by bylo, aby tyto činy nebyly vynechány, neboť došlo-li by v budoucnosti k jejich spáchání, trestně odpovědná bude pouze fyzická osoba, což může vést k obtížnějšímu zjišťování a následnému potrestání pachatele.

---

⁹⁹Blíže k nové právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v České republice viz např. JELÍNEK, Jiří. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4.

Kapitola 7

ZÁVĚR

Atomové právo je relativně moderní obor práva, který se řadí na pomezí odvětví správního práva a práva životního prostředí. Zaměřuje se především na zajištění jaderné bezpečnosti a ochrany před radiací. Kromě jaderných elektráren jako největších jaderných zařízení se zaměřuje také na menší zdroje ionizujícího záření, jakými jsou menší jaderná zařízení, lékařské nástroje nebo zdroje ozáření v průmyslu a zemědělství. Ačkoliv právní úprava atomové energie je ve vyspělých státech, které získávají energii z jádra předmětem častých odborných diskusí, v České republice stojí zatím spíše na okraji zájmu. Nicméně Česká republika je signatářem řady významných mezinárodních smluv a dvoustranných dohod, jejichž ustanovení reflektuje ve své národní úpravě atomového práva a také je členským státem specializovaných mezinárodních organizací. Samotnou českou úpravu atomového práva lze nalézt v kodexu atomového práva, který představuje zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů. K atomovému zákonu vznikla řada prováděcích právních předpisů majících povahu především vyhlášek Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a nařízení vlády ČR. Vzhledem

k tomu, že atomové právo je obor, který se neustále vyvíjí, lze považovat za nutné provést brzkou rekodifikaci českého atomového práva tak, aby do kodexu byly zahrnuty detailnější úpravy jednotlivých problematik, a zvláště pak aby byla v souladu s nejnovějšími poznatky v oboru jaderné energie a ionizujícího záření. Tento fakt si odborná veřejnost uvědomuje, a proto také již započaly legislativní práce na novém českém kodexu atomového práva. Kromě aktuálního vědeckého pokroku a poznatků procesního charakteru, které ze zkušeností získaných od roku 1997, kdy byl přijat současný kodex atomového práva, má tento kodex reflektovat také požadavky vyplývající ze závazků mezinárodních smluv a předpisů EURATOMu. Celkově by mělo dojít ke zjednodušení a zpřehlednění atomového zákona.

Nejvýznamnější otázky v oboru atomového práva jsou tradičně spojeny s energetikou. Spotřeba elektrické energie celosvětově stále roste a tento trend se v nejbližších letech nejspíše nezmění. V souvislosti s havárií jaderné elektrárny Fukushima v březnu 2011 se stále hlasitěji ozývají hlasy požadující omezení získávání jaderné energie. Avšak následky, které by okamžitým „vypnutím“ všech jaderných reaktorů nastaly, by byly velmi závažné. Lze uvažovat o výpadcích dodávek elektrické energie, které by mohly mít na svědomí mnohé lidské životy (uvažujme např. o výpadcích energie ve zdravotnických zařízeních apod.). Vždyť z veškeré spotřebované energie v Evropské unii tvoří jaderná energie 15%, v České republice je to dokonce 31%. Lze předpokládat, že do budoucna se podíl jaderné energie vůči ostatním energetikám bude dále zvyšovat. Výstavba nových jaderných elektráren v současnosti probíhá nebo je plánována v celé řadě zemí, jako jsou např. Finsko, Francie, Velká Británie či Itálie. Také Česká

republika počítá s dalším rozvojem jaderné energetiky, neboť získávání energie z jádra zde má tradiční postavení a také postoj obyvatelstva republiky je oproti jiným zemím jádru nakloněn. Ve prospěch jaderné energie hovoří především vysoká efektivita při jejím získávání a malý dopad na zdraví osob či životní prostředí. Je však nutno připomenout, že rizika spojená s možnou havárií jaderných zařízení jsou obrovská a zatím není zcela uspokojivě vyřešeno ukládání vysokoaktivního odpadu z jaderných zařízení a vyhořelého jaderného paliva. Z toho důvodu je nezbytná pečlivá úprava atomového práva jak na mezinárodní, tak i na národní úrovni.

České atomové právo je zaměřeno na mírové využívání atomové energie a zakazuje šíření jaderných zbraní. Tato oblast však není českým právním řádem dostatečně upravena a v budoucnosti je nutno se ni více zaměřit. To je zřejmé především z případů nedávné minulosti, kdy došlo k zachycení jaderných materiálů.¹⁰⁰ S tím souvisí i nutnost doplnění úpravy nakládání s tzv. opuštěnými jadernými materiály, které se mohou vyskytnout v případě insolvenčního řízení vedeného s držitelem povolení k provozování jaderného zařízení.

Další oblastí atomového práva, která potřebuje aktualizaci, je úprava odpovědnosti za jaderné škody. V současné české právní úpravě je spíše kusá a většinou se omezuje na odkazy na Vídeňskou úmluvu o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963. V kodexu také zcela chybí podrobná úprava samotného vyplácení náhrady škody poškozenému, stanovení pří-

---

¹⁰⁰Nejznámější případ na území České republiky se odehrál roku 2004, kdy policie zadržela skupinu mužů pokoušejících se prodat téměř 3 kilogramy uranu.

slušného soudu k rozhodování o náhradě jaderné škody apod. Je též otázkou, zda je dlouhodobě udržitelný princip omezené odpovědnosti, neboť mezinárodní společenství nemá na tento problém jednoznačný názor a v mnoha státech se uplatňuje pravidlo opačné.¹⁰¹

Závěrem lze říci, že atomové právo je dynamicky vyvíjejícím se oborem. Jeho význam se bude nejspíše dále zvětšovat, a to především v souvislosti s rostoucím vlivem jaderné energetiky, a je proto nezbytné mu věnovat pozornost.

---

¹⁰¹Mezi státy, které zavedly neomezenou odpovědnost za jadernou škodu, jsou např. Finsko, Švédsko a Švýcarsko.

POUŽITÁ LITERATURA

Knihy

BAHÝL, Ján, BAHÝLOVÁ, Lenka, KOCOUREK, Tomáš.: *Příklady a judikatura z práva životního prostředí*. 1. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-808-7212-462.

DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, Právnícké učebnice. ISBN 978-807-4003-387.

DAMOHORSKÝ, Milan, DROBNÍK, Jaroslav.: *Zákony k ochraně životního prostředí a předpisy související*. 2., přepracované a rozšířené vyd. Praha: C.H. Beck, 1997. ISBN 34-064-2183-0.

HANDRLICA, Jakub.: *Jaderné právo*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-33-9.

JELÍNEK, Jiří. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-43-4.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, s.200-201. ISBN 80-7179-028-1.

MADAR, Zdeněk.: *Právní ochrana životního prostředí v České republice*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003. Studijní texty (Vysoká škola aplikovaného práva). ISBN 80-867-7501-1.

NOVÁK, Ivan. *Atomový zákon s komentářem*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia. ISBN 80-859-6328-0.

PEKÁREK, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 2., přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 427. ISBN 978-802-1049-260.

PRŮCHOVÁ, Ivana.: *Koncepční nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva : sborník z konference : mezinárodní česko-polsko-slovenská konference konaná na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 24. až 26. října 2002 v Praze*. Praha: Ediční středisko PF UK, 2003. ISBN 80-85889-4.

PSUTKA, Jindřich.: *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-807-3575-595.

SVOBODA, Pavel.: *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. ISBN 978-807-4003-349.

ŠTURMA, Pavel, DAMOHORSKÝ, Milan.: *Mezinárodní právo životního prostředí*. 1. vyd. Beroun: IFEC, 2004-2008, 2 sv. ISBN 978-80-903409-8-52.

WAISOVÁ, Šárka a kol.: *Evropská energetická bezpečnost*. 1. vyd. Plzeň: A. Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-489.

Přednášky

DRÁBOVÁ, Dana. *Potřebujeme jaderné technologie?* [online prezentace]. 2013. Dostupné z: <http://slideslive.com/sciencecafe/38-889609>.

DRÁBOVÁ, Dana. *Úvod do atomového práva*. Přednáška. Praha: Právnická Fakulta Univerzity Karlovy, 4.4.2013.

PAMÁNKOVÁ, Květoslava. *Historie Státního úřadu pro jadernou bezpečnost*. Přednáška. Praha: Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 26.10.2010.

Články

DRÁBOVÁ, Dana. Jaderná energetika před černobylskou havárií a po ní. In: *Vesmír: přírodovědecký časopis Akademie věd České republiky*. 2006, č. 3, s. 137-139. ISSN 1214-4029.

DRÁBOVÁ, Dana. Rizika a přínosy jaderné energetiky. *PRO-ENERGY magazín*. 2007, č. 3, s. 58-62. ISSN 1802-4599.

HANDRLICA, Jakub. Aktuální trendy a výzvy v oblasti právní úpravy odpovědnosti za jaderné škody v evropském kontextu. In: *Acta universitatis Carolinae Iuridica*. 2008, č. 3, s. 153-191. ISSN 0323-0619.

ŠTURMA, Pavel. Mezinárodněprávní úprava mírového využívání jaderné energie (vybrané problémy). *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. IV, s. 92-107. ISSN 1210-9126.

Internetové stránky

COUNCIL OF EUROPE. ©2012. Dostupné z: www.coe.int

ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. ©2013. Dostupné z: www.cizp.cz

EUROPA. ©2013. Dostupné z: <http://europa.eu>

IAEA. ©1998-2013. Dostupné z: <http://www.iaea.org/About/>
NALUS: VYHLEDÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU.
© 2006. Dostupné z: nalus.usoud.cz

NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. ©2003-2010. Dostupné z: [http://-
www.nssoud.cz/](http://www.nssoud.cz/)

OFICIÁLNÍ PORTÁL PRO PODNIKÁNÍ A EXPORT. © 1997-2013. Dostupné z: www.businessinfo.cz

SPRÁVA ÚLOŽIŠŤ RADIOAKTIVNÍCH ODPADŮ. ©2013. Do-

stupné z: www.surao.cz

STÁTNÍ ÚŘAD PRO JADERNOU BEZPEČNOST. ©2013. Do-

stupné z: www.sujb.cz

ÚRAD JADROVÉHO DOZORU SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

©2013. Dostupné z: www.ujd.gov.sk

ZELENÝ KRUH. ©2013. Dostupné z: www.ucastverejnosti.cz

Ostatní zdroje

Hospodářská komora České republiky. *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů*. Praha, 2012.

INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY. CNS Brochure, May 2010. 2.Díl.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost. *Věcný záměr atomového zákona*. Praha, 2010.

Zmiňované mezinárodní úmluvy a dohody, směrnice a nařízení EU a zákony, prováděcí předpisy a jiné dokumenty ČR.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Graf poměru emisí polutantů

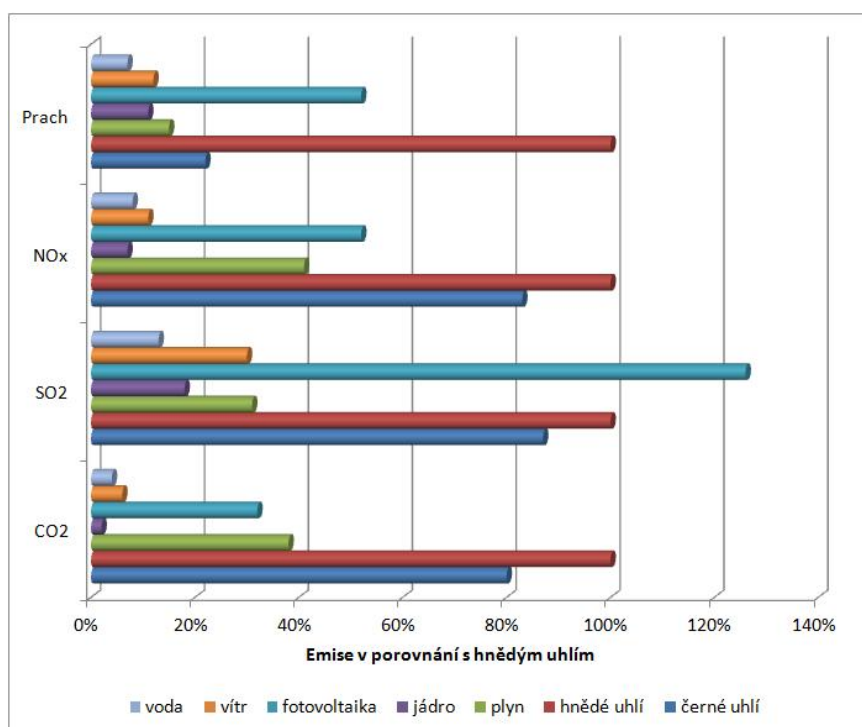
Příloha č.2: Graf vlivu elektráren na očekávanou délku
života

PŘÍLOHA č.1

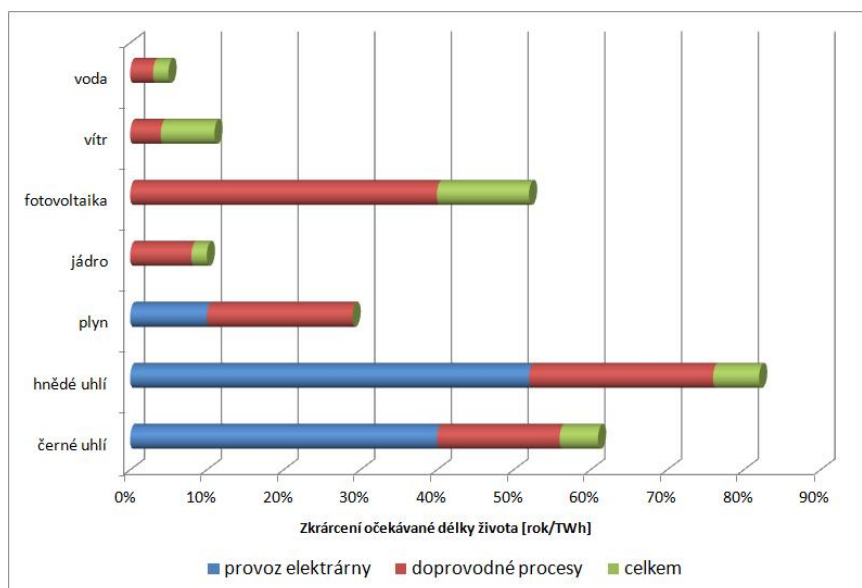
Graf znázorňuje poměr emisí polutantů jednotlivých typů elektráren vzhledem k elektrárně spalující hnědé uhlí.

Zdroj: www.cez.cz

PŘÍLOHA č.2

Graf znázorňuje vliv běžného provozu jednotlivých typů elektráren na zdraví obyvatel pomocí úmrtnosti vyjádřené jako očekávané zkrácení života v rocích na TWh. Vychází z dat pro Německou spolkovou republiku dostupných na www.pro-energy.cz.

RESUMÉ

Atomové právo se zabývá moderním fenoménem jaderné energie a jako takové se neustále vyvíjí. Tato diplomová práce se zabývá českou právní úpravou atomového práva. Vzhledem k závažnosti otázek v oblasti jaderné bezpečnosti a ionizujícího záření je česká úprava velmi provázána s úpravou mezinárodní a evropskou, což tato práce bere v úvahu.

Vzhledem k množství technických pojmů, se kterými je nutno pracovat, jsou v úvodu pro ulehčení některé pojmy definovány. Jedná se o nejčastější a naprosto základní pojmy, kterými jsou: „jaderná energie“, „ionizující a neionizující záření“ a též samotné „atomové právo“. Úvodní kapitola se také stručně zabývá některými aspekty atomové energie z pohledu možných přínosů a rizik, které s sebou její využívání přináší.

Dále už věnuje pozornost samotné právní úpravě. Nejdříve tak v kapitole druhé nazvané „Využívání jaderné energie v kontextu mezinárodního práva a práva EU“ činí z pohledu mezinárodního práva a práva Evropské unie, které mají na vnitrostátní úpravu zásadní vliv. V kapitole třetí poté popisuje základní cíle právní úpravy atomového práva a většinu obecných i zvláštních právních principů v této oblasti uplatňovaných. Následuje stručný náhled na atomové právo v České republice spolu s podkapito-

lou zabývající se činností a organizací Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, jakožto ústředního orgánu v oblasti mírového využívání jaderné energie a ionizujícího záření.

Pátá a nejobsáhlejší kapitola se zabývá pojmem „jaderná bezpečnost“. Rozebírá nástroje k jejímu zajištění a nevynechává ani oblast radiační ochrany, havarijní připravenosti a nakládání s radioaktivním odpadem, které se této oblasti značně dotýkají. Zajištění jaderné bezpečnosti lze považovat za vůbec nejdůležitější cíl právní úpravy mírového využívání jaderné energie.

Jedním z dalších důležitých aspektů atomového práva je zajištění odpovědnosti provozovatele jaderného zařízení za jaderné škody a náhrady vůči poškozenému.

SUMMARY IN ENGLISH

Atomic Law deals with the modern phenomenon of atomic energy and is constantly evolving. This thesis deals with the Czech atomic law. Given the seriousness of the issues in nuclear safety and radiation treatment is Czech law very consistent with the international and European level, as this work takes into account and includes.

Due to a number of technical terms, which are necessary to work with, some of the terms are defined in the introduction of this thesis. These are the most common and very basic concepts, such as: „nuclear energy“, „ionizing and non-ionizing -radiation“ and also „atomic law“. The thesis also covers some aspects of atomic energy in terms of the potential benefits and risks that come with its use entails.

Furthermore, it pays attention to the legislation itself. Firstly from the perspective of international law and European Union law, which have a major influence on national legislation . Afterwards some of the basic regulatory objectives, nuclear law and most general and special legal principles applied in this area are described. The following is a brief overview of nuclear law in the Czech Republic together with Chapter dealing with in the activities and organizations of the State Office for nuclear safety, as

the central authority in the field of peaceful use of nuclear energy and ionizing radiation.

The fifth and most extensive chapter deals with the concept of „nuclear safety“. It discusses instruments to its assurance and does not leave out the radiation protection, emergency preparedness and radioactive waste management, which greatly affect this area. Nuclear safety can be considered the most important objective of peaceful use of nuclear energy.

One of the other important aspects of nuclear law is to ensure the liability of the operator of a nuclear facility for nuclear damages and compensation to the injured party.

Klíčová slova

Atomové právo, jaderná bezpečnost

Key words

Atomic law, nuclear safety

Název práce v anglickém jazyce

Czech atomic law